

B&B
VISOKA ŠOLA ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

Diplomsko delo visokošolskega strokovnega študija
Program: Varstvo okolja

**POMEN PRIDELAVE HRANE NA VRTOVIH
Z VIDIKA PREHRANSKE SAMOOSKRBE**

Mentor: dr. Marijan Pogačnik, univ. dipl. inž. agr.
Lektorica: Lucija Hrženjak, prof. slov. in biol.

Kandidatka: Maruša Triller

Kranj, november 2022

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju dr. Marijanu Pogačniku za pomoč in nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi lektorici Luciji Hrženjak, da je diplomsko delo jezikovno in slovnično pregledala.

Prav tako se zahvaljujem svoji družini za potrpežljivost, podporo in pomoč v času študija in tudi v času pisanja diplomskega dela.

IZJAVA

Študentka Maruša Triller izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Marijana Pogačnika.

Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.

Dne _____

Podpis: _____

POVZETEK

V diplomskem delu smo se osredotočili na raziskovanje pomena delne gospodinjske prehranske samooskrbe, ki bo v prihodnosti vse bolj pomembna predvsem zaradi hitrega naraščanja števila prebivalstva, podnebne krize, ki nas vse bolj ogroža, vojn, pandemij in posledično visokih cen kakovostno pridelane zdrave hrane, ki je že oziroma bo lahko za marsikoga nedostopna. Zato bo prehranska samooskrba pomembna ne samo na ravni države, temveč tudi na ravni posameznika oziroma gospodinjstev. Glede na to, da se mesta vse bolj širijo, se že zdaj vse bolj uporablja in obnese pridelava hrane tudi na mestnih površinah. Morda z drugačnim pristopom, kot smo ga navajeni, saj je pri tem treba upoštevati značilnosti mesta, da se lahko hrana prideluje tudi na različnih površinah, kot so terase, balkoni, okenske police ali strehe.

Z raziskavo smo ugotovili, da se zavedamo pomembnosti pridelave hrane in da lahko delno zagotovimo svoje potrebe po hrani v gospodinjstvu. Izkazalo se je, da je zanimanje za pridelavo na manjših površinah za potrebe gospodinjstva veliko in da s tem tudi vplivamo na prehransko varnost. Poleg tega smo pripravljene pridelano hrano shranjevati in si na tak način zagotoviti hrano tudi, ko je ne moremo toliko pridelati, ob tem pa tudi zmanjšati količino odpadne hrane. Pripravljene smo tudi spremeniti svoje prehranske navade, saj se v razvitem svetu količinsko zaužije vse preveč hrane, kar povzroča precej zdravstvenih težav. Poleg tega tudi ogromno neuporabljene hrane zavržemo. Glede na rezultate izvedene raziskave lahko sklenemo, da se zavedamo, kako veliko vlogo ima hrana, in da smo se pripravljene potruditi ter v prihodnosti tudi na tem področju živeti bolj trajnostno.

KLJUČNE BESEDE

- Prehranska samooskrba
- Delna gospodinjska prehranska samooskrba
- Spremembe prehrambnih navad

ABSTRACT

The focus of this thesis is on researching the importance of partial household food self-sufficiency, which will be increasingly important in the future, primarily due to the rapid increase in the population, the climate crisis, which threatens us more and more, wars, pandemics and the resulting high prices of quality produced healthy food that is already or may soon become inaccessible for many. Therefore, food self-sufficiency will be important not only at the national level but also at the level of individuals or households. Given that cities are expanding, food production, even in urban areas, is already increasingly used and brings good results. Perhaps they are achieved with a different approach than we are used to because it is necessary to consider the city's characteristics, so that food can also be grown on various surfaces, such as terraces, balconies, windowsills or roofs.

Through the research, we discovered that we are aware of the importance of food production and can partially provide for the household's food needs. It turned out that there is much interest in food production in smaller areas for household needs, which also affects food security. In addition, we are prepared to store the produced food and therefore provide ourselves with food even when we cannot produce it much, thus reducing food waste. We are also prepared to change our dietary habits as too much food is consumed in quantity in the developed world, which causes many health problems. In addition, a lot of unconsumed food is thrown away. Based on the results of the conducted research, we can conclude that we are aware of how big of a role food plays and are ready to make an effort and live more sustainably in the future, also in terms of food.

KEYWORDS

- Food self-sufficiency
- Partial household food self-sufficiency
- Changes in dietary habits

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Predstavitev raziskovalne naloge.....	1
1.2	Cilji naloge	2
1.3	Hipoteze in omejitve	2
1.4	Metode dela.....	3
2	PREHRANSKA SAMOOSKRBA	4
2.1	Definicija in pomen prehranske samooskrbe.....	4
2.2	Stanje prehranske samooskrbe v svetu in V sloveniji.....	5
2.2.1	Stanje v svetu	5
2.2.2	Stanje v Sloveniji.....	6
2.3	Pomen delne prehranske samooskrbe v gospodinjstvih	8
2.4	Spremembe prehranskih navad	9
3	MOŽNOSTI PREHRANSKE SAMOOSKRBE V MESTIH.....	11
3.1	Razvoj mestnega kmetijstva	11
3.2	Mestna gospodinjstva samooskrba.....	12
3.3	Inovativne pridelovalne tehnike	14
4	EMPIRIČNI DEL	16
4.1	Opredelitev problema raziskovalnega dela, namena in ciljev raziskave ...	16
4.2	Metodologija.....	16
4.2.1	Raziskovalne metode, postopki zbiranja in obdelave podatkov	16
4.2.2	Raziskovalni vzorec	17
4.3	Raziskava.....	18
4.3.1	Pridelovanje na vrtovih.....	18
4.3.2	Prehranska samooskrba	27
4.3.3	Prehranske navade	30
4.3.4	Preverjanje hipotez	35
4.4	Ugotovitve iz empiričnega dela.....	42
5	SKLEPNE UGOTOVITVE	43
5.1	Možnosti nadaljnega razvoja.....	44
6	LITERATURA IN VIRI	46
	PRILOGA	49

KAZALO SLIK

Slika 1: Stopnja samooskrbe s kmetijskimi proizvodi	7
Slika 2: Vrt na terasi	13
Slika 3: Skupnostno gojenje zelenjave pred policijsko postajo.....	14
Slika 4: Urbano kmetijstvo	14
Slika 5: Gojenje zelenjave pod svetili	15
Slika 6: Prisotnost vrta.....	18
Slika 7: Lokacija vrta	19
Slika 8: Velikost vrta	19
Slika 9: Vrsta pridelanega.....	20
Slika 10: Priprava ozimnice	20
Slika 11: Pridelava glede na potrebe	21
Slika 12: Pomembnost samooskrbe	21
Slika 13: Vpliv pridelave na prehransko samooskrbo.....	22
Slika 14: Najem vrta	22
Slika 15: Velikost vrta	23
Slika 16: Višina najemnine za vrt.....	23
Slika 17: Vrsta pridelanega.....	24
Slika 18: Pridelava ozimnice.....	24
Slika 19: Pridelano na vrtu zadovolji potrebam gospodinjstva	25
Slika 20: Razlog, da nimate svojega vrta	25
Slika 21: Verjetnost, da bi imeli svoj vrt	26
Slika 22: Pomembnost delne samooskrbe.....	27
Slika 23: Pridelava na vrtu ima pozitiven vpliv na prehransko samooskrbo	27
Slika 24: Strinjanje s trditvami o prehranski samooskrbi	28
Slika 25: Prehranski segmenti, Slovenija ni samooskrbna	29
Slika 26: Uživanje obrokov	30
Slika 27: Pogostost uživanja posamezne skupine hrane	31
Slika 28: Dve vrsti mesa, ki jih najpogosteje uživata.....	32
Slika 29: Trditve o prehranjevalnih navadah.....	33
Slika 30: Verjetnost za spremembo	34
Slika 31: Ali imate svoj vrt.....	35
Slika 32: Odnos do prehranske samooskrbe	36
Slika 33: Ozaveščenost o pomembnosti vrtov	38
Slika 34: Aktivno delovanje na vrtovih	39
Slika 35: Fokus pridelave	39
Slika 36: Pridelava ozimnice.....	40
Slika 37: Verjetnost pripravljenosti spremeniti prehranske navade	41

KAZALO TABEL

Tabela 1: Korelacijska analiza	37
--------------------------------------	----

KRATICE IN AKRONIMI

ARSO:	Agencija Republike Slovenije za okolje
EU:	Evropska unija
FAO:	Food and Agriculture Organization, Organizacija za prehrano in kmetijstvo
GVŽ:	glave velike živine
KMG:	kmetijsko gospodarstvo
KIS:	Kmetijski inštitut Slovenije
KZU:	kmetijska zemljišča v uporabi
OZN:	Organizacija združenih narodov
SURS:	Statistični urad Republike Slovenije
USD:	ameriški dolar
WHO:	World Health Organization, Svetovna zdravstvena organizacija
ZN:	Združeni narodi

1 UVOD

1.1 PREDSTAVITEV RAZISKOVALNE NALOGE

Ugotavljamo, da se soočamo z vse večjo krizo na področju hrane, saj jo že zdaj primanjkuje predvsem v nerazvitem svetu, težava pa je vse večja tudi že v razvitem delu sveta. Zato se predpostavlja, da bo zaradi podnebnih sprememb z vplivom na kmetijsko pridelavo, zaradi katerih se iz leta v leto soočamo z vedno večjimi sušami, pomanjkanjem vode, neurji, točo ali zmrzaljo, in zaradi drastičnega večanja populacije v svetu, zmanjšanja zaloga naravnih virov zaradi njihovega nesorazmernega izkoriščanja, pomanjkanja prostora za kmetijske površine zaradi urbanizacije, vojn, višjih cen energentov, pandemij v prihodnosti prišlo do še večjega pomanjkanja in posledično tudi do podražitev hrane. Mesta bodo vse bolj poseljena, zato bo vedno manj dostopa do zelenih površin, kar pomeni zmanjšanje ali celo odpravo prostora za pridelavo hrane. Vse večji poudarek na urbano kmetijstvo lahko ima pomembno vlogo pri samooskrbi mest. Poleg tega se je v zadnjih desetletjih povečalo zanimanje za pridelavo zdrave hrane in s tem tudi za večjo pridelavo v gospodinjstvih. Verjetno je še vedno premalo samozavedanja, kaj dejansko pomeni prehranska varnost, če živimo v delu sveta, kjer je industrijsko pridelane hrane še vedno v izobilju.

Potreba po varnosti je človeku skupna in trdimo lahko, da spada med osnovne človeške potrebe enako tudi potreba po prehranjevanju, ki pravzaprav pomeni preživetje in je eksistencialnega pomena. V večini držav v razvoju so prehranski izdelki za veliko ljudi nedostopni, prav tako možnost zdravega prehranjevanja. Medtem ko je v razvitem delu vse preveč zaužite in zavržene hrane. Pri prehrani ni pomembna samo količina, ampak tudi njena kakovost, ki pa jo je z nizkimi cenami težko doseči, zato potrošniki na splošno zaužijejo manj zdrave hrane, če kupujejo predvsem industrijsko pridelano hrano.

Človek bi moral spremeniti svoje prehranske navade, saj se že zdaj ugotavlja povezava med prekomernim uživanjem mesa in podnebnimi spremembami ter tudi z vplivom na zdravje ljudi ob preveliki uporabi farmacevtskih sredstev pri živalih ob vse večji želji pridelati čim več mesa oziroma mesnih izdelkov za zadovoljitev vseh potreb po mesu.

Ob stalnem večanju svetovnega prebivalstva je pridelava hrane resen izziv. Trenutno se tudi na globalni ravni soočamo z zaostrenimi razmerami na trgu hrane, zato bi bilo smiselno zagotoviti si lastne in varne vire pridelave hrane v domačem okolju. Glede na to domnevamo, da bo samooskrba vse bolj pomembna, ne samo na državni ravni, ampak tudi na ravni gospodinjstev. Zato smo se v raziskovalni nalogi osredotočili na pomen pridelave hrane na manjših površinah, na vrtovih, v manjših rastlinjakih, na strešnih vrtovih, v manjših ali večjih posodah v urbanih ali v primestnih naseljih, oziroma urbanemu kmetijstvu v mestih, kjer je na prvi pogled malo možnosti za delno gospodinjstvo samooskrbo. Raziskovali smo ozaveščenost

ljudi o prehranski samooskrbi na splošno in njihovo mnenje, pripravljenost in željo po proizvodnji zalog hrane za dopolnitev potreb gospodinjstva. Zanimali sta nas tudi pripravljenost za spremembo prehranjevalnih navad in mnenje javnosti glede prehranske varnosti in trajnostnega razvoja na tem področju.

1.2 CILJI NALOGE

Cilj diplomskega dela je predstaviti pomen delne prehranske samooskrbe v gospodinjstvih, predvsem v urbanem okolju, ki je na prvi pogled omejeno s pridelavo hrane, ter ugotoviti pripravljenost prebivalstva za delno gospodinjstvo samooskrbo in s tem prispevati k prehranskemu trajnostnemu razvoju in k lastni prehranski varnosti. S tem se lahko zmanjša odvisnost od industrijsko pridelane hrane in prispeva k zmanjšanju količine toplogrednih plinov, ki vplivajo na podnebje. V procesu industrijske pridelave hrane imajo pomembno vlogo vsi postopki v dobavni verigi, od kmetijske proizvodnje, predelave, distribucije do prodaje na drobno in odpadkov. Negotova preskrba s hrano je danes skrb vzbujajoča tudi v gospodarskem smislu, saj smo zaradi različnih dejavnikov (pandemija, vojna v Ukrajini idr.) v nepredvidljivem obdobju, ker vse navedeno vpliva na cene hrane. To pomeni, da se bo verjetno vedno bolj krepilo trajnostno naravnano urbano kmetijstvo. Tudi zato bi radi ugotovili, kakšno je stališče ljudi glede delne gospodinjstvo prehranske samooskrbe, ali lahko domači vrtovi pomembno prispevajo k zadovoljevanju dnevnih potreb gospodinjstva po boljši prehrani in k zdravju. Predstavili bomo možnost pridelave hrane na različnih površinah, vpliv na pridelavo hrane s spremembo prehranjevalnih navad ter možne razvojne scenarije pridelave hrane v Sloveniji. V empiričnem delu so rezultati naloge odvisni od ugotovitev, pridobljenih na podlagi raziskave o gospodinjstvi prehranski samooskrbi, ter od ocene pomembnosti samooskrbe po mnenju ljudi. Z diplomskim delom ugotavljamo tudi, ali so ljudje pripravljeni spremeniti svoje prehranske navade in ali so zainteresirani za lastno pridelavo hrane za zadovoljitev svojih potreb.

1.3 HIPOTEZE IN OMEJITVE

V okviru diplomskega dela smo si zastavili tri hipoteze, ki se povezujejo in skozi katere bomo prišli do določenih ugotovitev, s katerimi bomo zastavljene predpostavke ovrgli ali potrdili. To bomo predstavili tudi v zaključku.

Hipoteza 1: Pridelovanje na vrtovih ima vpliv na prehransko samooskrbo.

Hipoteza 2: Prebivalci Slovenije so ozaveščeni glede pomembnosti vrtov in pri tem aktivno sodelujejo.

Hipoteza 3: Prebivalci Slovenije so pripravljeni spremeniti prehranske navade.

V raziskavi lahko omejitev predstavlja pomanjkanje podatkov, ki jih lahko pridobimo iz uradnih evidenc, saj podatki o pridelavi na vrtovih v Sloveniji niso sistematično spremljani. Omejitev raziskave je tudi ta, da se podatki nanašajo samo na stanje in podnebje v Sloveniji. Zato ugotovitev ni možno posploševati na globalno raven.

1.4 METODE DELA

V diplomski nalogi smo za doseganje ciljev uporabili nekaj raziskovalnih metod z zbiranjem podatkov iz strokovne literature, ki se navezuje na prehransko samooskrbo po svetu, predvsem pa na proučevanje tem o prehranski samooskrbi v Sloveniji. V teoretičnem delu bomo za prikaz že obstoječega stanja uporabili opisno metodo. Z njo bomo proučili trenutno stanje tega področja. Uporabili bomo tudi metodo kompilacije oziroma združevanja, to je povzemanje tujih izsledkov znanstvenoraziskovalnih del različnih avtorjev, ki se dotikajo navedene teme. Deduktivna in induktivna metoda pa nam je služila, da smo prišli do posamičnih zaključkov in sklepanja tudi na podlagi praktičnih primerov in obratno.

V empiričnem delu smo raziskovali s pomočjo anketnega vprašalnika, ki smo ga naložili na spletno mesto www.1.ka, ki je namenjeno spletnemu anketiranju.

Uporaba spletnih anket v raziskovanju ima številne prednosti tako za raziskovalce kot tudi za respondente. Metodološki prednosti sta predvsem:

- hitrost zbiranja podatkov in
- računalniško zbiranje podatkov, ki omogoča zmanjševanje napak pri vnosu v podatkovno bazo, kontrolo odgovorov, dinamično prilagajanje vprašalnika (preskoki, rotacija idr.), uporabo večpredstavnosti, preseganje geografskih ovir ipd.

Uporabljene so tudi naslednje statistične metode in orodja:

- izračun frekvenc in deležev,
- izračun frekvenc in deležev za vprašanja z več možnimi odgovori,
- opisna statistika s srednjimi vrednostmi,
- Pearsonov korelacijski koeficient,
- grafi so oblikovani z MS Excel,
- podatki so analizirani s programom SPSS.

2 PREHRANSKA SAMOOSKRBA

2.1 DEFINICIJA IN POMEN PREHRANSKE SAMOOSKRBE

Pomen prehranske samooskrbe zagotovo lahko povežemo s prehransko varnostjo, ki jo zagotavljamo s pomočjo prehranske samooskrbe. Prehranska varnost je dosežena, ko imajo vsi ljudje vedno dostop do dovolj varne in hranljive hrane za zadovoljitev svojih prehranskih potreb za vzdrževanje zdravega in aktivnega življenja. Prehransko varnost lahko zagotavljamo s pomočjo trgovanja, se pravi z nakupom kmetijskih proizvodov izven države (Revizijsko poročilo RS, 2021).

Prehranska samooskrba pa pomeni, v kolikšni meri lahko država zagotovi pridelavo hrane za zadovoljitev lastnih potreb. Ta pojem se lahko uporablja na ravni države, posameznika ali regije. Zagotavljanje lastne prehranske samooskrbe je pomembno zlasti takrat, ko so razmere na svetovnem trgu nestabilne zaradi različnih vzrokov, kot so vojne razmere, politične, zdravstvene nestabilnosti ali podnebne krize, ali pa zaradi cenovnih nihanj, ki nastanejo kot posledica navedenih dejavnikov. Takrat sta lahko motena uvoz in izvoz hrane med državami. Tudi zato je določena stopnja prehranske samooskrbe kot element nacionalne varnosti. Posamezna država se lahko odloči, ali se bo s svojo politiko kmetijstva popolnoma prepustila delovanju trga ali pa se bo aktivno vključila in podpirala domačo pridelavo ter s tem tudi prehransko samooskrbo (Revizijsko poročilo RS, 2021).

Zato je pomembno vprašanje, ali država lahko pokrije svoje potrebe z domačo pridelavo hrane oziroma zvišuje stopnjo lastne samooskrbe v primeru zaostrenih globalnih razmer. Že leta 2007 so bile razmere na svetovnem trgu pri prehranski varnosti destabilizirane, zato so svetovne cene pšenice, koruze, sladkorja in olja v obdobju med letoma 2008 in 2011 dosegle vrtooglave vrednosti in vplivale na že tako revne države in njihove prebivalce. Posledice podnebnih sprememb, ki se kažejo v vse pogostejših sušah, poplavih, toči, pomanjkanju vode, so že takrat nevarno ogrožale kmetijsko pridelavo in s tem globalno prehransko varnost prebivalstva. V tako nepredvidljivih razmerah oskrbe s hrano na svetu in ob negativnih okoljskih posledicah prevoza hrane na dolge razdalje, vse višjih cenah energentov, ki dražijo predelavo in transport, postaja vprašanje državne, lokalne in tudi gospodinjske samooskrbe ponovno vse bolj pomembno (Plut, 2012).

V kontekstu prehranske varnosti se izpostavlja načela trajnostnega načina življenja, oskrbe s hrano ne samo na državni ravni, ampak tudi na ravni družbe in posameznika, tako da se hrana v čim večji meri prideluje na neškodljiv način, saj je prehranska varnost in na splošno možnost samooskrbe pogojena s primerno klimo, vodnimi viri za namakanje in z upoštevanjem načel trajnostnega razvoja (Plut, 2012).

2.2 STANJE PREHRANSKE SAMOOSKRBE V SVETU IN V SLOVENIJI

2.2.1 STANJE V SVETU

Stanje v svetu glede prehranske varnosti je neustrezno, saj ostaja le še osem let do zaustavitve lakote glede na cilje trajnostnega razvoja do leta 2030. Medtem ko naj bi bilo konec lakote po svetu, se stanje še slabša, kot so navedli v poročilu o stanju prehranske varnosti in prehrane v svetu Združenih narodov za leto 2022 (FAO, 2022).

Globalni dogodki, od pandemije, vojne v Ukrajini do podnebne krize, so še dodatno poglobili že načeta nesoglasja po svetu in še poslabšali situacijo na kmetijsko pridelovalnem področju. Iz poročila FAO-a je razvidno, da se je lakota v svetu leta 2021 spet povečala, zaradi lakote je trpelo kar 828 milijonov ljudi, kar je za 46 milijonov več kot leta 2020 in 150 milijonov več glede na leto 2019 pred začetkom pandemije. Po napovedih naj bi se zaradi vojne v Ukrajini še povečalo število podhranjenih ljudi za 13 milijonov v letošnjem letu in še za 17 milijonov v letu 2023 (FAO, 2022).

Poleg tega predstavlja velik zalogaj tudi inflacija, saj svetovne cene hrane naraščajo. Indeks cen hrane FAO je marca 2022 dosegel najvišjo tržno ceno vseh časov. Organizacija združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO) je preračunala, da znaša uvoz hrane za 62 najbolj ranljivih držav v letu 2022 24,6 milijarde USD in ob tem prizadene 1,79 milijarde ljudi. Navajamo nekaj najbolj ranljivih držav: Afganistan, Alžirija, Angola, Bangladeš, Bolivija, Burkina Faso, Kambodža, Čad, Kitajska (celina), Kongo, Gvatemala, Madagaskar, Pakistan, Peru, Papua Nova Gvineja, Haiti, Honduras, Indija, Iran, Kenija, Filipini, Uzbekistan, Tajska, Togo (FAO, 2022).

Med drugim so se močno povečale tudi povprečne cene gnojil, ki so se od sredine leta 2021 skoraj potrojile, kar je posledica rasti cen energije. Zaradi sprememb trgovskih poti in omejitev se bodo cene gnojil še višale, kar pomeni, da države, ki gojijo osnovne prehranske izdelke, kot je na primer riž, ne bodo dobile dovolj gnojil, kar lahko vpliva na svetovno ponudbo hrane. Skrb vzbujajoča je prekinitev dobavne verige, saj je konec maja 22 držav uvedlo izvozne omejitve z 39 ukrepi, ki so vplivali na skoraj 16 odstotkov kmetijskega izvoza na podlagi kilokalorij, kot je povedal generalni direktor OZN za prehrano in kmetijstvo QU Dongyu na srečanju skupine G20, ki je potekalo 10. julija 2022 (FAO, 2022).

Vse navedeno vpliva tudi na prehransko samooskrbo, saj sta Rusija in Ukrajina med najpomembnejšimi proizvajalci kmetijskih proizvodov na svetu. Pred krizo sta državi skupaj oskrbovali svet s 30 odstotki pšenice in 20 odstotki koruze. Poleg tega sta po vsem svetu izvozili 80 odstotkov izdelkov iz sončničnih semen. Rusija je tudi vodilni svetovni izvoznik dušikovih, kalijevih in fosfornih gnojil, katerih cene od konca leta 2020 naraščajo zaradi cen energije in stroškov prevoza po izбуhu pandemije covid-19. Z vojno v Ukrajini se je pokazalo, kakšno je stanje oskrbe svetovnih trgov

hrane in gnojil, saj je veliko držav odvisnih od uvoženih živil in gnojil, vključno z najmanj razvitimi, ki že tako trpijo zaradi pomanjkanja hrane in nizkih dohodkov, saj so se zanašale na ukrajinsko in rusko zalogo hrane (FAO, 2022).

Trenutni pristop k menjavi hrane na svetu temelji predvsem na uvozu in izvozu. Če vzamemo žita za eno od osnovnih živil po vsem svetu, se pokaže neravnovesje med porabo in proizvodnjo v mnogih državah. Merilo prehranske varnosti pa je tudi odvisnost od uvoza žit. Uvoz ali izvoz pridelkov je odvisen tudi od fosilnih goriv, kar lahko v kriznih razmerah vpliva na cene ali gojenje monokultur, kar pa vpliva na okolje, povzroča degradacijo tal ter onesnaženost zaradi prevelike količine pesticidov. Težava je v pretiranem kmetijstvu, namenjenemu industrijski pridelavi za zagotavljanje dovolj velikih količin hrane in nižanju stroškov pridelave za svetovno prebivalstvo. Hrano, pridelano z intenzivnim kmetijstvom, bi tudi težko opredelili kot kakovostno. Poiskati moramo način, kako bi dali več poudarka na pridelovanje hrane z minimalno škodo okolju in kako bi povečali lastno samooskrbo ter socialno varnost. Prehranska varnost ni samo zanašanje na državne ali svetovne rezerve, ampak vse bolj postaja tudi v rokah posameznika.

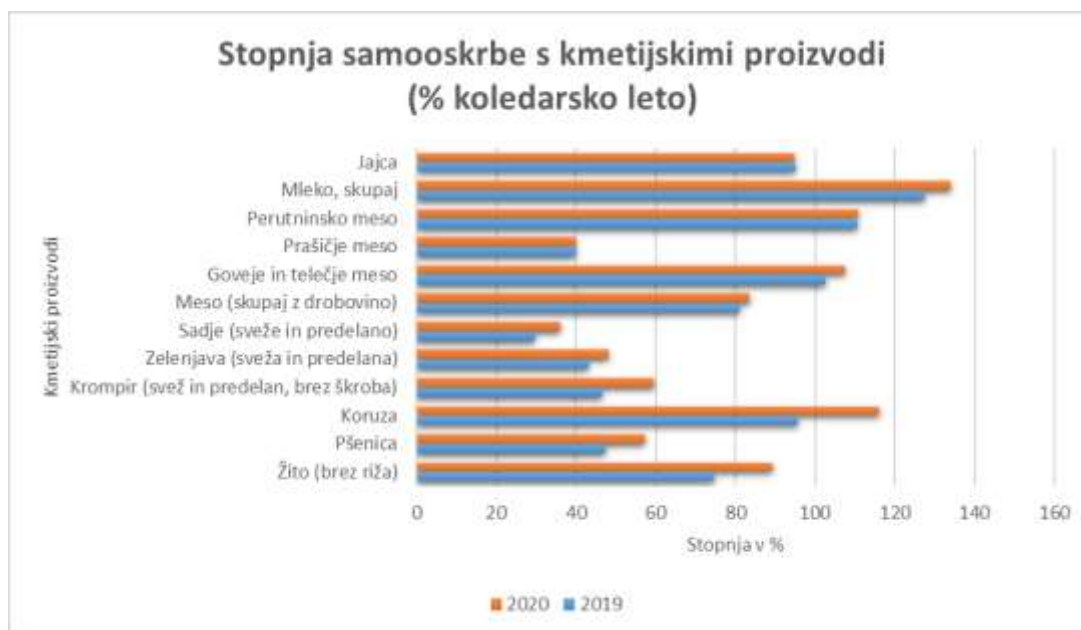
2.2.2 STANJE V SLOVENIJI

Po ocenah stanja v kmetijstvu je bila pridelava v letu 2021 za desetino manjša kot leto prej in je bila tudi pod povprečjem zadnjih petih let. Rastlinska pridelava se je precej zmanjšala, in sicer za 18 odstotkov, živinoreja pa je ostala na podobni ravni oziroma je večja za odstotek. Podatki se skladno z zakonodajo EU zbirajo na vsakih deset let s popisom, v vmesnih letih pa se izvajajo vzorčna raziskovanja (SURSTAT, 2018). Slovenija je bila leta 2020 88-odstotno samooskrbna z žiti, 84-odstotno samooskrbna z mesom in 48-odstotno samooskrbna z zelenjavo (SURSTAT, 2022).

Stopnje samooskrbe so bile leta 2020 višje kot leto prej pri žitu, krompirju, zelenjavi, sadju, mesu, mleku in medu, pri jajcih pa je ostalo enako kot prejšnje leto.

Slovenija ne pokriva svojih potreb z domačo proizvodnjo pri žitu, krompirju, zelenjavi, sadju, prašičjem mesu in medu. Stopnja samooskrbe pa je bolj stabilna pri jajcih, mleku, govedini in perutnini (ARSO, 2020).

Proizvodnja izdelkov, kot so mleko (134 odstotkov), meso govede (107 odstotkov) in perutninsko meso (111 odstotkov), je preseгла domačo porabo, samooskrba s koruzo pa je prvič preseгла 100 odstotkov in je znašala 116 odstotkov.

*Slika 1: Stopnja samooskrbe s kmetijskimi proizvodi
(Vir: KIS, 2021)*

Iz grafa na sliki 1, ki prikazuje stopnjo samooskrbe s kmetijskimi proizvodi, je razvidno, da smo v Sloveniji več kot 100-odstotno samooskrbni na področju mleka, perutninskega mesa, govejega in telečjega mesa ter koruze. Na vseh naštetih področjih se delež samooskrba povečuje. Najmanj samooskrbni, in sicer manj kot 50 odstotkov, pa smo na področju prašičjega mesa, sadja in zelenjave. Samooskrbnost pa se izboljšuje na področju pridelave krompirja in žit in je že več kot 60-odstotna.

Podatki iz Popisa kmetijstva 2020 kažejo, da se v Sloveniji zmanjšuje število kmetijskih gospodarstev (KMG) v primerjavi s popisom, ki je bil izveden leta 2010. Glede na omenjeni popis se površina kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) niti ni veliko spremenila. Povprečno kmetijsko gospodarstvo obdeluje 7,1 ha kmetijskih zemljišč, na splošno se je velikost kmetijskih gospodarstev izboljšala, saj se je podvojilo število gospodarstev, ki obdelujejo več kot 20 ha KZU. Eno živinorejsko gospodarstvo je v povprečju v letu 2020 redilo 9,1 glave velike živine (GVŽ). Število večjih živinorejskih gospodarstev, ki redijo več kot 20 GVŽ, se je med letoma 2000 in 2020 povečalo za 27 odstotkov (KIS, 2021).

V zadnjih letih so se zmanjšali negativni vplivi kmetijstva na okolje zaradi manj uporabe pesticidov in mineralnih gnojil. V letu 2020 so se povečale površine, namenjene ekološkemu kmetovanju. Obsegale so okoli 52 tisoč ha, kar je 10,8 odstotka vseh KZU, prevladovalo pa je travinje, in sicer je delež travinja 80-odstotni. Leta 2020 so bili skupni pridelki povprečno večji pri večini skupin kmetijskih rastlin, manjši so bili skupni pridelki oljne ogrščice, sladkorne pese, suhih stročnic, ovsa, rži

in breskev. Pridelek sadja je bil za 27 odstotkov večji, pridelek grozdja pa enak letu prej. V živinoreji se pozna prirast le pri perutninarstvu in drobnici, manjši je bil prirast pri govedu in prašičih, več kot v letu 2019 pa je bilo kravjega mleka (KIS, 2021).

Po prvi oceni stanja v kmetijstvu 2021 se z živinorejo v Sloveniji ukvarja skoraj 45 tisoč kmetijskih gospodarstev, kar je za 23 odstotkov manj kot leta 2010. Zmanjšala se je tudi reja prašičev, in sicer za 40 odstotkov manj, kot je bilo stanje v letu 2010. Število goveda je ostalo nespremenjeno. Ena izmed najpomembnejših usmeritev slovenskega kmetijstva sta prireja govedine in mleka, saj se je Slovenija posvetila bolj živinoreji kot poljedelstvu (KIS, 2021).

Pri uvozu hrane v letu 2021 smo v Slovenijo uvozili največ pšenice in soržice (mešanica pšenice in rži), skoraj 118.000 ton, od tega 51,1 odstotka z Madžarske in 30,3 odstotka s Hrvaške, krompirja smo uvozili 37.324 ton, več kot polovico iz Egipta, paradižnika 10.798 ton, največ iz Italije in Hrvaške, solate 10.220 ton, tudi večino iz Italije, ostalo zelenjavo, kot so zelje, cvetača, kolerabnice, pa 9.310 ton, spet največ iz Italije in Hrvaške. Semena oljne ogrščice in repice 42 odstotkov, in sicer največ iz Avstrije. Uvozili smo tudi skoraj 114.000 ton sladkorja, od tega več kot 70 odstotkov iz Avstrije, Nemčije in Srbije. Pri sadju se je uvozilo največ jabolka, 26.161 ton, od tega tretjino s Hrvaške, za 59.060 ton agrumov, banan, predvsem iz Ekvadorja. Mleka in mlečnih izdelkov smo uvozili največ iz Avstrije, in sicer 25,3 odstotka, in z Madžarske, 25,0 odstotka. Pri zadnjem podatku Statističnega urada RS pa je razvidno, da smo uvozili največ svinjine (53,3 odstotka), nato perutnine (25,3 odstotka) in govejega mesa (11,0 odstotka), največ iz Avstrije in Italije (SURS, 2022).

Slovenija ima za zagotavljanje prehranske varnosti premalo lastnih kmetijskih zemljišč na prebivalca, saj je bilo leta 2009 v uporabi 468.496 ha kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) oziroma 2.297 m² na prebivalca, kar je pod povprečjem EU, kjer je namenjeno na prebivalca 3.510 m² KZU. Z vidika samooskrbe in okoljskega prostora bi bilo treba začeti regulirati vse več pozidanih površin, nadzorovano bi na posameznih območjih ponovno obudili opuščena zemljišča in jih spremenili v kmetijska. S tem bi morda lahko povečali prehransko neodvisnost in s pomočjo kmetom z ustreznimi nadomestili ob izgubah letine zaradi podnebnih sprememb prilagodili kmetijstvo naravnim razmeram, usmerili kmetijstvo v čim bolj ekološko in trajnostno pridelavo hrane ter povečali pridelavo zelenjave in žit (Plut, 2012). Spodbujati bi morali tudi gospodinjsko prehransko samooskrbo, saj bi lahko tudi s tem dosegli višjo stopnjo lastne samooskrbe in bolj trajnostni način pridelave hrane.

2.3 POMEN DELNE PREHRANSKE SAMOOSKRBE V GOSPODINJSTVIH

Vse več ljudi je treba nahraniti s čim manjšim vplivom na okolje, vse to pa lahko jemljemo tudi kot pozitiven družbenoekonomski izziv, ki zahteva spremembe v načinu potrošniškega načina življenja, uvod v bolj trajnostni način življenja in spremembe odnosa do okolja in prehrane, ki je vse bolj industrijsko pridelana in je

že primanjkuje. Verjetno se vsi strinjamo, da je hrana bistvena za naše preživetje in da se velik del dneva vrti okoli prehranjevanja, vendar pa je njena proizvodnja že v tako velikem obsegu, da uničuje naravno okolje, na katerem pravzaprav temelji. Verige za preskrbo s hrano povzročajo emisije toplogrednih plinov, netrajnostno črpanje in uporaba vode, krčenje gozdov in izgubo biotske raznovrstnosti. Sistem pa tudi ni uspešen pri učinkovitem hranjenju ljudi, saj nekateri jedo preveč, drugi so lačni, oboji pa imajo zaradi tega težave z zdravjem. Kot kaže, bo proizvodnja hrane v prihodnjih letih vedno težja in nepredvidljiva (Garnett, 2013). Zato postaja pomen delne gospodinjske prehranske samooskrbe oziroma lastne pridelave hrane na vseh razpoložljivih površinah v našem ali ob lastnem bivališču vse večji, in sicer kot odziv na vse negativne vplive prehranskega sistema, na okoljske, socialne in zdravstvene posledice. Velja za povsem nepridobitno in okolju prijazno dejavnost, saj lahko prispeva k zmanjšanju nastanka toplogrednih plinov iz proizvodnje hrane, ohranja vrtno ekosisteme, zagotavlja neko stopnjo prehranske varnosti in omogoča zdravo prehranjevanje, druženje, uživanje zdravo pridelane in cenovno ugodnejše, če želimo, tudi popolnoma ekološke hrane, katere cene so sicer mnogim nedostopne. Pri delni gospodinjski samooskrbi izdelke največkrat porabimo sami ali si jih med sabo zamenjamo ali se obdarujemo. Vse to krepi tudi pozitivne družbene odnose in odpornost ter povezanost skupnosti v ožjem (družinskem) ali širšem (sosedskem) pomenu ob hkratnem zmanjševanju človeškega vpliva na okolje in bolj zdravem življenju, saj ob pridelovanju hrane poskrbimo tudi za gibanje (Vavra, Danek in Jehlička, 2018). Pomembno je tudi to, da pridelava vseh živil ne vpliva enako na okolje, saj mesni izdelki nosijo večje okoljsko breme, zato bi bilo smiselno spremeniti svoje prehranske navade, zaužiti manj mesa in na splošno manj kalorij, pridelati čimveč svoje zelenjave in sadja ter vse viške pridelanega sproti shranjevati tudi za hladnejši del leta. Tovrstno pridelavo lahko izvajamo v številnih oblikah, tako v mestih kot na podeželju, kjer je to že bolj uveljavljeno. Tako bi lahko tudi rekli, da tudi na ta način preoblikujemo prehranski sistem in se vedemo bolj trajnostno. Za termin delna gospodinjska prehranska samooskrba smo se odločili, ker z manjšim vrtom ne moremo biti popolnoma samooskrbni, je pa lahko dopolnilo prehranskih virov. Za kaj več bi potrebovali že manjšo kmetijo.

2.4 SPREMEMBE PREHRANSKIH NAVAD

V hitrem tempu življenja vsi radi posegamo po industrijsko pridelani hrani, s čimer na hiter in lahek način pridemo do hrane. Vsekakor je praktično, vendar uživanje preveč predelane hrane vpliva na zdravje. Na način prehranjevanja vpliva več dejavnikov, od ekonomskih do socialnih; ti dejavniki zajemajo dohodke in cene živil, ki se odražajo na naših prehranskih navadah, saj vse to zagotavlja dostop do zdrave hrane. Po navedbah Svetovne zdravstvene organizacije vplivajo tudi prepričanja posameznika, geografski vidiki, podnebne spremembe in tradicija pridelave hrane (WHO, 2020). Težko rečemo, da prehranski sistem kot celota deluje, saj se na eni strani srečujemo z naraščanjem debelosti in preveliko potratno hrane, na drugi strani

pa s podhranjenostjo in lakoto. Prekomerna teža pa ni težava samo bogatih, saj je vse več ljudi, ki imajo nizke dohodke, živijo v mestih in si ne morejo privoščiti bolj hranljive in zdrave hrane, zato posegajo po poceni industrijsko pridelani hrani z veliko vsebnostjo maščob, sladkorja, mesnih in mlečnih izdelkih, kar je povezano z zdravstvenimi tveganji. Pri vsem tem je težava tudi sedeči način življenja in prevelik vnos kalorij glede na porabo (Garnett, 2013).

Okoljsko problematična je postala tudi pridelava prevelike količine mesa in mlečnih izdelkov ne samo zaradi nastajanja toplogrednih plinov, ampak tudi zaradi porabe vode. Zato poleg ogljičnega odtisa obravnavamo tudi vodni odtis, saj moramo za pridelavo mesa najprej pridelati krmo. Za namakanje porabimo ogromne količine vode, saj sta Mekonnen in Hoekstra v raziskavi izračunala, da je vodni odtis 150-gramskega sojinega burgerja približno 160 l, vodni odtis govejega burgerja pa je skoraj za 15-krat večji. Za 1 liter sojinega mleka je vodni odtis približno 300 l, za enako količino kravjega mleka znaša vodni odtis trikrat več (Hoekstra, 2012).

Vse to bi lahko bil izziv proizvodnje hrane, da bi del industrijsko pridelane hrane nadomestili z doma pridelano hrano in da bi zmanjšali preveliko porabo hrane. Sprememba odnosa do prehranskih navad je v okoljskem in zdravstvenem kontekstu smiselna, zato bi se morali najprej začeti ukvarjati s tem. Prehod na uživanje manj mesa in mlečnih izdelkov in uživanje več rastlinske hrane, po možnosti iz lastne, domače pridelave, bi lahko prispevala k boljšemu zdravju in okoljskemu odtisu.

Osredotočiti bi se morali tudi na zavrženo hrano, ki se izgubi v celotni prehranski verigi od začetka kmetijske pridelave do končne porabe gospodinjstev. Veliko hrane se zavrže, sežge ali kako drugače uniči že med žetvijo, zakolom ali ulovom, še preden prispe v trgovino na drobno, in se tudi ne uporabi ponovno (FAO, 2022). Enako je z odpadno hrano, ki je posledica dejanj gostinskih obratov, trgovin in na koncu vseh nas potrošnikov (FAO, 2022).

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je posamezni prebivalec v letu 2020 zavrzel 68 kilogramov hrane, kar je kilogram več kot leta 2019. Več zavržene hrane je sicer tudi posledica pandemije, saj se je več hrane zavrзло v gospodinjstvih in trgovinah z živili, manj pa v proizvodnji hrane in v gostinstvu. Tako je v gospodinjstvih v Sloveniji leta 2020 nastalo 52 odstotkov vse nastale odpadne hrane (SURS, 2020). Gospodinjska prehranska samooskrba bi bila lahko tudi motivacija za drugačen odnos do hrane, saj bi se soočili tudi z zavedanjem, koliko truda je treba vložiti v pridelavo.

3 MOŽNOSTI PREHRANSKE SAMOOSKRBE V MESTIH

3.1 RAZVOJ MESTNEGA KMETIJSTVA

V 20. stoletju se je vse več ljudi odločilo, da bodo živeli v mestih, zato se je začela bliskovita urbanizacija. Mesta postajajo vse večja, se vse bolj širijo in že posegajo na podeželska območja. Leta 1950 je v mestih živelo 29 odstotkov svetovnega prebivalstva, leta 2000 pa 47 odstotkov (Vadnjal in Alič, 2008, 3-16). Glede na poročilo Organizacije združenih narodov za prehrano in kmetijstvo leta 2022 v mestih živi že več kot polovica svetovne populacije, številka pa naj bi narasla na 70 odstotkov do leta 2050. Zato je potreben tehten premislek glede vseh vidikov našega prehranskega sistema. Od tega, na kakšen način bomo pridelali hrano, do tega, kako jo bomo shranjevali, reciklirali in čim manj zavrgli (FAO, 2019, str. 3). Prvotno je bil razvoj mestnega kmetijstva usmerjen zlasti v reševanje revščine v nerazvitih državah, v novem tisočletju pa tudi v razvitih prestolnicah sveta, saj so želeli odpraviti lakoto ter spodbujati rabo vseh mestnih razpoložljivih virov. Koncept urbanega kmetijstva je dopolnitev podeželskega kmetijstva in se je pokazal kot rešitev za boljšo prehransko varnost in se razvijal skupaj z naraščajočo urbanizacijo. Mestno kmetijstvo sta OZN in FAO v devetdesetih letih minulega stoletja opredelila kot dejavnost, ki uporablja naravne vire in odpadke v mestih za pridelovanje kulturnih rastlin in za rejo živali ter ni namenjena trgovanju na velikih trgih. Odvija se lahko na majhnih ali večjih gospodarstvih, od pridelovanja na domačih vrtovih, velikih le 20 m² ali manj, do pridelovanja na strehah, dvoriščih, terasah ali na javnih zelenicah, ki niso več v uporabi, lahko za lastno oskrbo ali prodajo v soseščini. V Londonu so že leta 2001 namenili mestnemu kmetijstvu okoli 15 tisoč hektarjev, usmerjeno je bilo kot samooskrbno, rekreativno ali komercialno.

Takšna pridelava se uveljavlja že od 18. stoletja dalje. Razvoj je bil mogoč zaradi kakovostnih zemljišč, dosegljivosti vodnih virov in železnice. V 19. stoletju so poskusili tudi pridelovanje v rastlinjakih. Tovrstno pridelovanje je bilo bolj komercialno usmerjeno, nekatera zemljišča so oddajali tudi v najem. Sicer pa je na območju Londona vrtičkarstvo za namen samooskrbe zelo aktivno, imajo celo čakalne sezname za najem parcele za obdelovanje. Mestni vrtovi so nameščeni po vsem mestu, imajo tudi pravila in organizirano upravljanje. Sicer pa se je vrtičkarstvo po načrtovano urejenih vrtovih v mestih Evropske unije začelo že pred več kot sto leti zaradi rasti mest in industrijskega razvoja, danes pa so območja vrtičkanja organizirana, načrtovana in povezana v organizirane skupnosti, ki poskrbijo za vodenje in delovanje (Vadnal in Alič, 2002, str. 3–16).

V kriznih obdobjih se je oskrbovalna vloga vrtičkov še dodatno okrepila. Začetnik vrtičkarstva je bil nemški zdravnik, ki je delavcem v tovarni že leta 1808 predlagal ukvarjanje z vrtnarjenjem za boljše zdravje (Jamnik, Smrekar in Vrščaj, 2009).

V Sloveniji se je pridelovanje za lastne potrebe povečalo na začetku 20. stoletja. Šlo je v glavnem za družinske vrtove, pojavili so se tudi že prvi najemi parcel, na katerih so obdelovali gredice. Sicer je bilo že leta 1984 vrtničkarstvo v Ljubljani v velikem razcvetu in vrtnički so skupaj zajemali 200 ha, območja pa so bila razporejena po vsem ravninskem delu Ljubljane. V naslednjem desetletju so se vrtničarska območja še povečala, predvsem ob avtocestnem obroču okrog Ljubljane. Mestno kmetijstvo se je pravzaprav uveljavljalo že skozi zgodovino, skozi različna obdobja je bilo včasih bolj, včasih manj pomembno, trenutno pa lahko rečemo, da postajata urbano kmetijstvo in samooskrba eni izmed predlaganih rešitev okoljske, družbene in zdravstvene problematike (Jamnik, Smrekar in Vrščaj, 2009).

3.2 MESTNA GOSPODINJSKA SAMOOSKRBA

V podporo trajnostnemu razvoju mest z optimizacijo uporabe mestnih površin, kot so strehe, neurejeni in zapuščeni javni prostori, terase, balkoni, vrtovi ob hišah ali najeti vrtovi, bi s strategijo prilagajanja in omilitve stanja podnebnih razmer lahko z uporabo tovrstnih površin izboljšali lastne prehranjevalne možnosti in vplivali na kakovost življenja. Potreben bi bil pristop z upoštevanjem mestnih značilnosti, ki bi jih uporabili v prid pridelovanja hrane. Zmanjševanje zelenih površin povzroča degradacijo okolja in izgubo mestne biotske raznovrstnosti. Mestne površine lahko postanejo ključna priložnost, da optimiziramo vire in zmanjšamo vplive na okolje. Gospodinjska prehranska samooskrba ni samo sredstvo za varnost hrane, prinaša tudi številne koristi, kot so družbena udeležba, vključenost, zmanjšanje prehranskih milj, ekološka vpetost in ne nazadnje socialna korist, saj moramo upoštevati tudi morebitni prihranek pri hrani, ki pride prav socialno ogroženim (upokojeanci, ljudje z manjšimi dohodki). V prostorskem načrtovanju mest bi bil pomemben večji poudarek načrtovanju več površin za urbano vrtnarjenje.

Vrtničkarstvo je v prvem Odloku o urejanju vrtničkarstva leta 1985 na območju ljubljanske občine opredeljeno kot obdelovanje zemljišč za pridelovanje rastlin za lastna gospodinjstva na določenih zemljiščih (Jamnik, Smrekar in Vrščaj, 2009). Tako je lahko vsakdo, ki je to želel, najel svoj pridelovalni prostor in pozitivno prispeval k okoljskemu in zdravstvenemu vidiku. Domače zelenjavne vrtove poznajo v vseh velikih mestih po svetu in to je ena od aktivnosti in prakse meščanov, v teh negotovih časih pa spet vse bolj pridobiva na pravem pomenu koristi pridelovanja hrane za gospodinjstvo.

Primer izkušnje profesorja biologije na italijanski univerzi, kako so med pandemijo covid-19 v svojem etažnem stanovanju sredi mesta ustvarili delno gospodinjsko samooskrbo, dokazuje, da lahko tudi v mestih izkoristimo površine, ki so nam na voljo. Profesor navaja, da se je v času izolacije, ko so bili mnogi zaprti v mestnem okolju brez dostopa do rastlin, začel še bolj zavedati njihovih koristi, ki so psihološke, zdravstvene in ekonomske narave. Poleg tega ima zelenjavni vrt tudi na ravni skupnosti pozitivne učinke, saj na pozidanih površinah polepša in spočije pogled, čisti zrak in hladi okolje. Možnosti je veliko, od zbiranja deževnice za

zalivanje do namestitve visokih gred, navadnih glinenih loncev ali tudi plastičnih loncev. Lahko tudi kompostiramo in uporabimo vse možne odpadne materiale. Navaja tudi, da nam lahko terasni vrt prinese tudi osebno zadovoljstvo ob pogledu na pridelek in ob opazovanju živali, ki poskrbijo za biotsko raznovrstnost. Vsekakor pa lahko terasni vrt omogoča tudi srednjeročne prihranke. Sicer res obstaja začetni strošek, a se povrne ob uživanju domače zelenjave. Pridelujemo lahko tudi na okenskih policah ali balkonih in si tako zagotovimo svežo zelenjavo in sadje (Sofa, Sofa, 2020).

Slika 2: Vrt na terasi
(Vir: Sofa in Sofa, 2020)

Zanimiva je tudi shema trajnostne javne samooskrbe Užitna mesta iz Anglije. To je način pridelave hrane v okrožju Yorkshire, ki se je uveljavil po vsem svetu. Gre za ozaveščanje o lokalnih virih hrane, ki rastejo na javnih zemljiščih. Zanje skrbijo prostovoljci oziroma kdorkoli želi sodelovati pri pridelavi hrane v javno dobro na zapuščenih javnih površinah. S tem se zagotavlja boljše povezanost z mestnim okoljem in razumevanje izvora hrane. Zapuščene javne površine so spremenili v zastonj parcele s hrano za prehrano skupnosti. Sadje in zelenjavo gojijo povsod ob pomembnih mestnih znamenitostih, železniški postaji in celo pri policijski postaji (Larsson, 2018).

*Slika 3: Skupnostno gojenje zelenjave pred policijsko postajo
(Vir: Carrot City, b.l.)*

3.3 INOVATIVNE PRIDELOVALNE TEHNIKE

V zadnjih letih se inovativne pridelovalne tehnike pri pridelavi hrane v mestih zelo hitro razvijajo. To je praksa, ki je namenjena izboljšanju prehranske varnosti v mestih in zmanjšanju okoljskega vpliva zaradi velikih transportnih razdalj. Prakse, ki se že uporabljajo, so urbano strešno kmetijstvo, pri katerem so na strehah lahko postavljeni tudi rastlinjaki, v katerih se goji v glavnem listnato zelenjavo, paradižnike in zelišča. Na splošno je zanimanje za urbano strešno kmetijstvo v porastu, saj je prednost strešnega kmetijstva tudi v tem, da se lahko izkoristi tudi do zdaj neuporabljen prostor v mestih za namene samooskrbe. Vrtovi na strehah so lahko prave zelene površine, ki poleg delne gospodinjske samooskrbe nudijo tudi senčenje strehe in tako povečajo energetske učinkovitost stavbe (Buehler, Junge, 2016).

*Slika 4: Urbano kmetijstvo
(Vir: DaSilva, 2009)*

Ena od tehnologij pridelovanja je hidroponika. Zanj je značilno, da se rastline goji samo v vodi. V vrtnarskih trgovinah prodajajo stojala, v katere se lahko postavi pladnje z rastlinami. Ti so povezani s cevmi, ki prenašajo hranilno raztopino. Ta način gojenja se je uporabljal že med drugo svetovno vojno, ko so za angleške in ameriške vojake v Pacifiku in Atlantiku na nerodovitnih otokih, kjer so bili nastanjeni, pridelali na tone zelenjave. Za uporabo hidroponike je značilno, da rastline niso odvisne od zemlje. Podoben način pridelovalne tehnike je akvaponika, ki temelji na hidroponiki in ribogojstvu, kar pomeni, da gre za sožitje med ribami in rastlinami, se pravi rastline vodo očistijo in ribam prinašajo kisik, rastline pa ribje iztrebke uporabljajo kot gnojilo. Tovrstno gojenje se lahko uporabi na že obstoječih ribnikih za samooskrbo. Tovrsten sistem ne izčrpava nobenih neobnovljivih virov (Kikl, 2020).

Vse bolj aktualna postaja tudi pridelava hrane v notranjih prostorih brez naravne svetlobe v popolni temi s pomočjo posebnih svetil za vrtnarstvo. Tako se lahko za samooskrbo izkoristi tudi najbolj neugoden kotiček za rast rastlin, kot je na primer klet, ali kakršen koli prostor, ki je sicer neprimeren za pridelovanje zaradi pomanjkanja svetlobe. S takim načinom pridelovanja si lahko zagotovimo pridelek skozi vse leto, saj ima veliko prednosti, kot so nadzor nad vzgojo, saj ni težav zaradi vremenskih vplivov, rastline lahko gojimo naravno, saj ni toliko škodljivcev, poleg tega je zelo primerno za urbano samooskrbo. Če imamo še možnost sončne elektrarne, lahko še bolj prispevamo k trajnosti in varovanju okolja, poleg tega, da imamo zagotovljene nekaj lastno pridelane hrane (Elkosun, 2020).

*Slika 5: Gojenje zelenjave pod svetili
(Vir: ElkoSun, 2020)*

4 EMPIRIČNI DEL

4.1 OPREDELITEV PROBLEMA RAZISKOVALNEGA DELA, NAMENA IN CILJEV RAZISKAVE

Namen raziskovalnega dela je bil ugotoviti, ali so prebivalci Slovenije pripravljeni za delno gospodinjsko samooskrbo in s tem prispevati k prehranskemu trajnostnemu razvoju in k lastni prehranski varnosti.

Ugotavljali smo tu stališče ljudi glede delne gospodinjske prehranske samooskrbe, ali lahko domači vrtovi pomembno prispevajo k zadovoljevanju dnevnih potreb gospodinjstva po boljši prehrani in k zdravju. Z raziskovalnim delom smo tudi ugotavljali, ali so ljudje pripravljeni spremeniti svoje prehranske navade in ali so zainteresirani za skupnostno podprto kmetijstvo v mestih.

4.2 METODOLOGIJA

4.2.1 RAZISKOVALNE METODE, POSTOPKI ZBIRANJA IN OBDELAVE PODATKOV

Podatke raziskave smo dobili s pomočjo anketnega vprašalnika, ki smo ga naložili na spletno stran www.1.ka, ki je namenjena spletnemu anketiranju.

Uporaba spletnih anket v raziskovanju ima številne prednosti tako za raziskovalce kot tudi za respondente. Metodološke prednosti so predvsem:

- hitrost zbiranja podatkov;
- računalniško zbiranje podatkov, ki omogoča zmanjševanje napak pri vnosu v podatkovno bazo, kontrolo odgovorov, dinamično prilagajanje vprašalnika (preskoki, rotacija idr.), uporabo večpredstavnosti, preseganje geografskih ovir ipd.

Uporabljene so tudi naslednje statistične metode in orodja:

- izračun frekvenc in deležev,
- izračun frekvenc in deležev za vprašanja z več možnimi odgovori,
- opisna statistika s srednjimi vrednostmi,
- Pearsonov korelacijski koeficient,
- grafi so oblikovani z MS Excel,
- podatki so analizirani s programom SPSS.

4.2.2 RAZISKOVALNI VZOREC

V raziskavi je sodelovalo 106 respondentov, od katerih je anketo v celoti izpolnilo 90 respondentov. Rezultati, ki smo jih predstavili v nadaljevanju, temeljijo na vzorcu 90 v celoti izpolnjenih anket.

Dobro polovico vzorca predstavljajo moški (53,3 %), medtem ko so ženske v vzorcu zastopane v 46,7 %.

Največji delež respondentov spada v starostno skupino 30–49 let (62,2 %), dobro četrtno predstavljajo najmlajši, stari 18–29 let (25,6 %). Respondenti, stari 50 let ali več, so zastopani v majhnem deležu ($n = 11$).

Dobro polovico vzorca predstavljajo poročeni respondenti z otroki (51,7 %), dobro četrtno predstavljajo samski (25,8 %), medtem ko so respondenti z drugimi vrstami zakonskega statusa zastopani v majhnih deležih. Dva respondenta sta zapisala drug status, in sicer neporočen z otroki ($n = 1$) in samska z otroki ($n = 1$).

Največ respondentov ima bodisi zaključeno srednjo šolo (41,1 %) bodisi ima višjo, visoko izobrazbo (41,1 %). Najbolj izobraženi respondenti (univerzitetna izobrazba, magisterij, doktorat) in najmanj izobraženi respondenti (OŠ ali manj) so v vzorcu zastopani v majhnih deležih.

Največji delež respondentov opravlja delo oziroma so zaposleni v predelovalni in storitveni dejavnosti (38,2 %), dobra četrtnina v javni upravi (25,8 %). 13,5 % respondentov so dijaki in študentje, medtem ko 19,1 % respondentov navaja drugo področje zaposlitve oziroma opravljanja dela.

Večino vzorca predstavljajo respondenti iz gorenjske (45,6 %) in osrednjeslovenske regije (35,6 %), medtem ko so respondenti iz drugih statističnih regij Slovenije v vzorcu zastopani v majhnih deležih.

Slaba tretjina respondentov biva v velikih krajih z več kot 10.000 prebivalci (32,2 %), 20,0 % respondentov biva v majhnih krajih z do 500 prebivalci. Respondenti iz največjih in najmanjših krajev torej predstavljajo dobro polovico vseh sodelujočih v raziskavi (52,2 %). Izmed preostalih respondentov dobro četrtno vzorca (26,6 %) predstavljajo respondenti iz krajev z od 3001 do 10.000 prebivalci. Respondenti iz drugih manjših krajev so v vzorcu zastopani v manjših deležih.

Največji delež predstavljajo respondenti iz vaških naselij (41,1 %), v podobnem deležu sledijo prebivalci iz primestnih (30,0 %) in iz mestnih naselij (28,9 %).

Največji delež predstavljajo respondenti z mesečnim dohodkom na družinskega člana od 1001 do 1500 € (34,4 %), slabo četrtno predstavljajo tisti z od 601 do

1000 € (24,4 %). Respondenti, ki spadajo v najvišji kategoriji dohodkov, predstavljajo 23,4 % vzorca, medtem ko respondenti v najnižjih dveh kategorijah dohodkov predstavljajo najmanjši delež (17,7 %).

Največ respondentov (28,9 %) ocenjuje, da na mesec na družinskega člana porabi od 101 do 150 €, nižji znesek porabe (do 100 €) ocenjuje 14,4 % respondentov. Dobra polovica respondentov (56,7 %) pa porabi na mesec za hrano na družinskega člana 151 € in več.

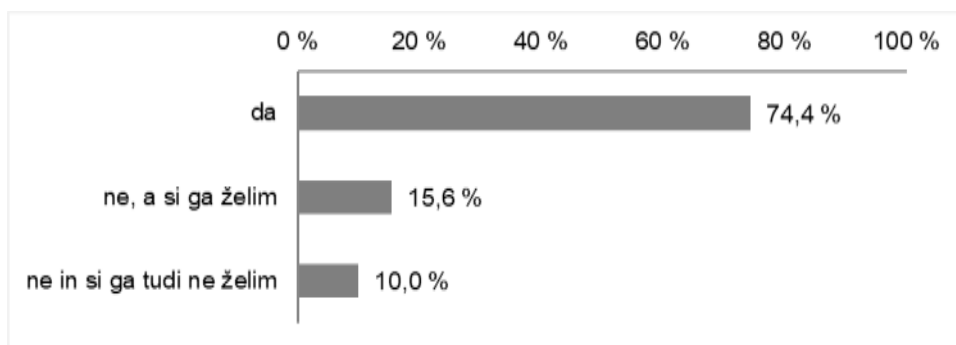
Največji delež respondentov (36,7 %) ocenjuje, da od svojih celotnih izdatkov za hrano namenijo od 21 do 30 %, 27,8 % respondentov za hrano nameni od 11 do 20 % mesečnih izdatkov, najmanjši delež respondentov (16,7 %) pa navaja, da za hrano na mesec namenijo več kot 30 % vseh izdatkov.

4.3 RAZISKAVA

Kot smo že navedli, smo raziskovali s pomočjo anketnega vprašalnika, ki smo ga uporabili pri spletnem anketiranju. Anketni vprašalnik vsebuje več vsebinskih sklopov: sklop, ki se navezuje na *pridelovanje na vrtovih*, na *prehransko samooskrbo* in na *prehranske navade*, ter sklop, ki preverja postavljene *hipoteze*. Tudi rezultate smo predstavili v tem vrstnem redu.

4.3.1 PRIDELOVANJE NA VRTOVIH

Ali imate svoj vrt (kakršen koli: ob hiši, na terasi/balkonu, v najemu idr.)?

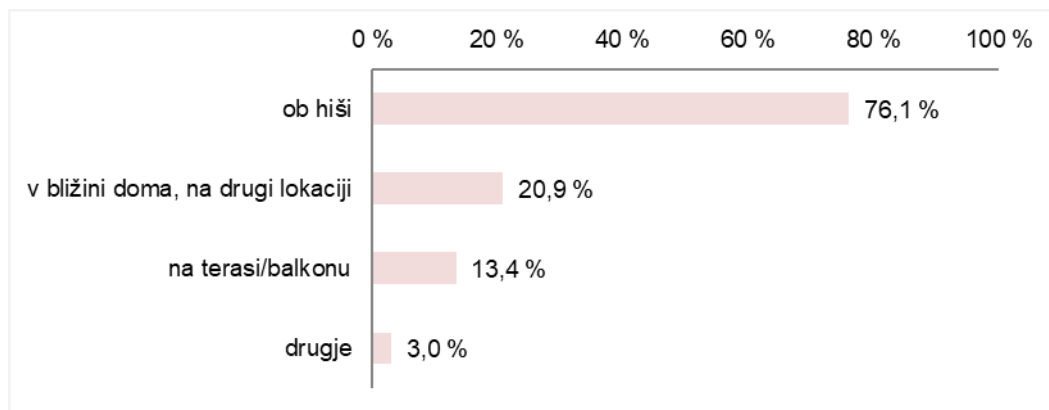

Slika 6: Prisotnost vrta
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Večina respondentov ima svoj vrt (74,4 %), medtem ko tisti brez vrta predstavljajo približno četrtnino vzorca (25,6 %). Izmed slednjih je 14 respondentov takšnih, ki vrta nimajo, a si ga želijo imeti, 9 respondentov pa vrta nima in si ga tudi ne želi imeti.

Rezultati v nadaljevanju temeljijo na podvzorcu respondentov, ki imajo svoj vrt.

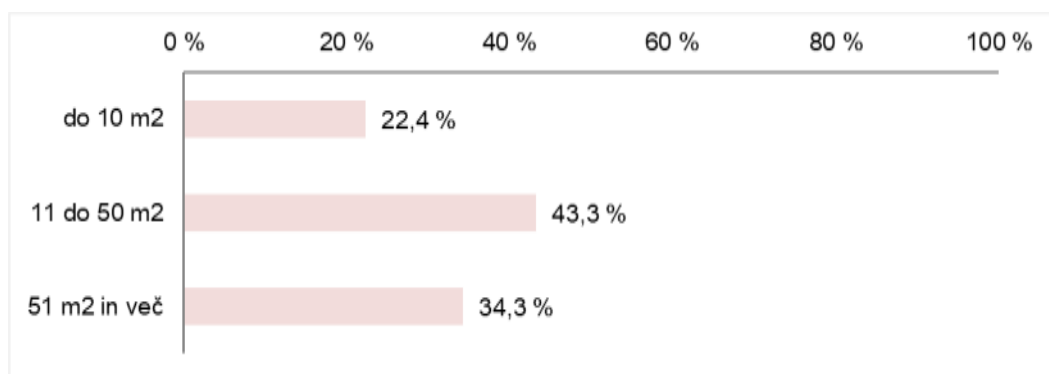
Kje se nahaja vaš vrt? Možnih je več odgovorov.

Slika 7: Lokacija vrta
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Večina respondentov (76,1 %) ima svoj vrt ob hiši, preostali ga imajo v bližini doma, na drugi lokaciji (20,9 %) ali na terasi/balkonu (13,4 % oz. $n = 9$). 2 respondenta navajata, da imata vrt drugje, in sicer eden na Dolenjskem ($n = 1$) in eden na vikendu ($n = 1$).

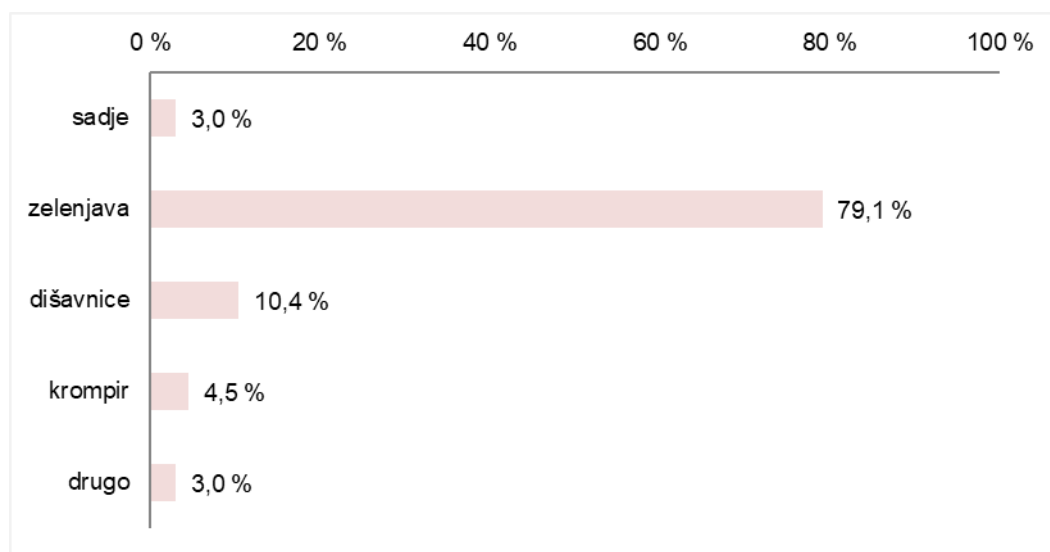
Kako velik vrt imate?

Slika 8: Velikost vrta
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največji delež respondentov (43,3 %) ima vrt velikosti od 11 do 50 m², dobra tretjina (34,3 %) ima vrt velikosti več kot 51 m², medtem ko ima najmanj respondentov (22,4 %) vrt velikosti do 10 m².

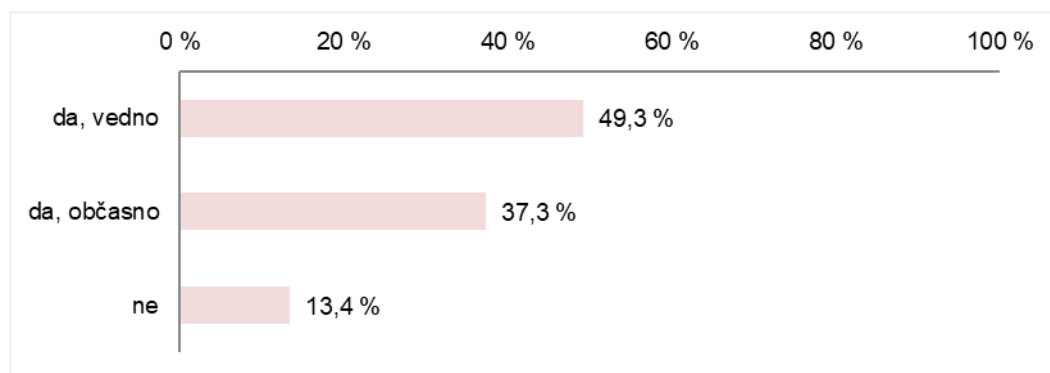
Česa na svojem vrtu pridelate največ?

Slika 9: Vrsta pridelanega
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Večina respondentov na svojem vrtu pridelala največ zelenjave (79,1 %), sledijo dišavnice (10,4 % oziroma $n = 7$). Sadje, krompir in drugo na svojem vrtu pridelala majhen delež respondentov.

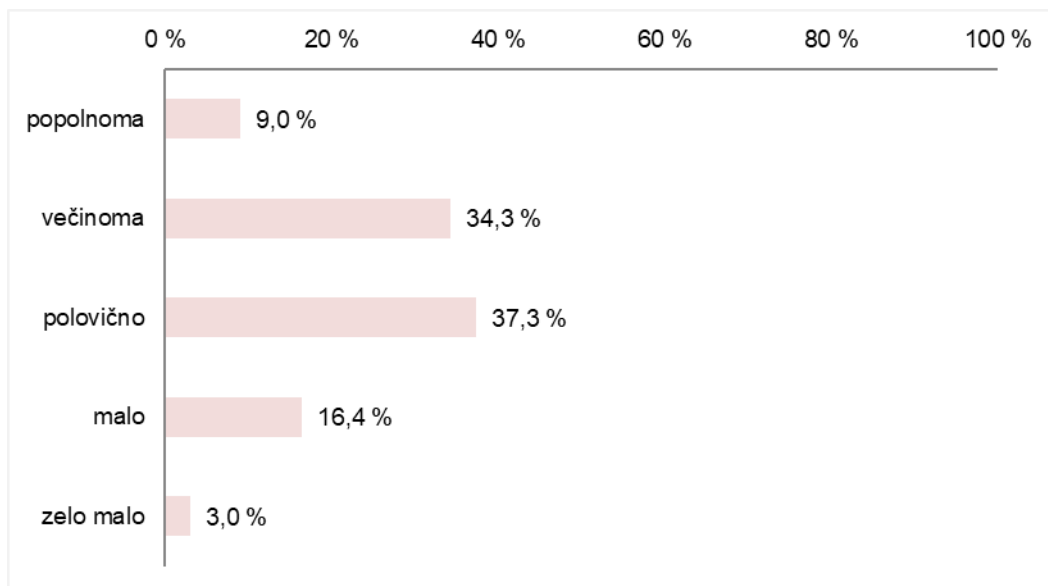
Ali si iz pridelanega pripravite tudi ozimnico?

Slika 10: Priprava ozimnice
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največji delež respondentov si iz pridelanega vedno naredi tudi ozimnico (49,3 %), večji delež preostalih ozimnico naredi občasno (37,3 %). Ozimnice ne pripravlja 13,4 % oziroma 9 respondentov.

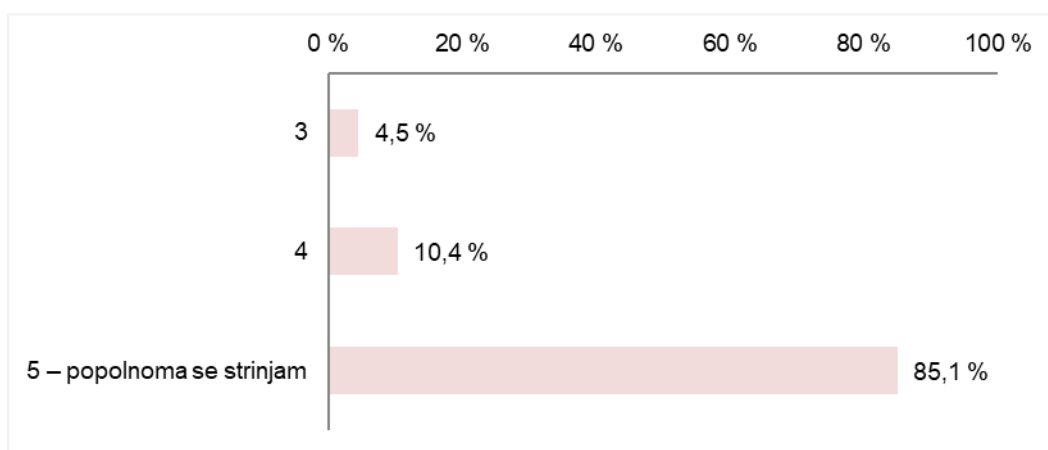
V kolikšni meri vse pridelano na vrtu količinsko zadosti potrebam vašega gospodinjstva?

Slika 11: Pridelava glede na potrebe
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največji delež respondentov je polovično samooskrben (37,3 %), podoben delež respondentov je večinoma samooskrben (34,3 %). Popolnoma samooskrbnih je 9,0 % oziroma 6 respondentov. Samooskrbo v majhni meri navaja 16,4 % respondentov, medtem ko zelo majhno samooskrbo navajata dva respondenta.

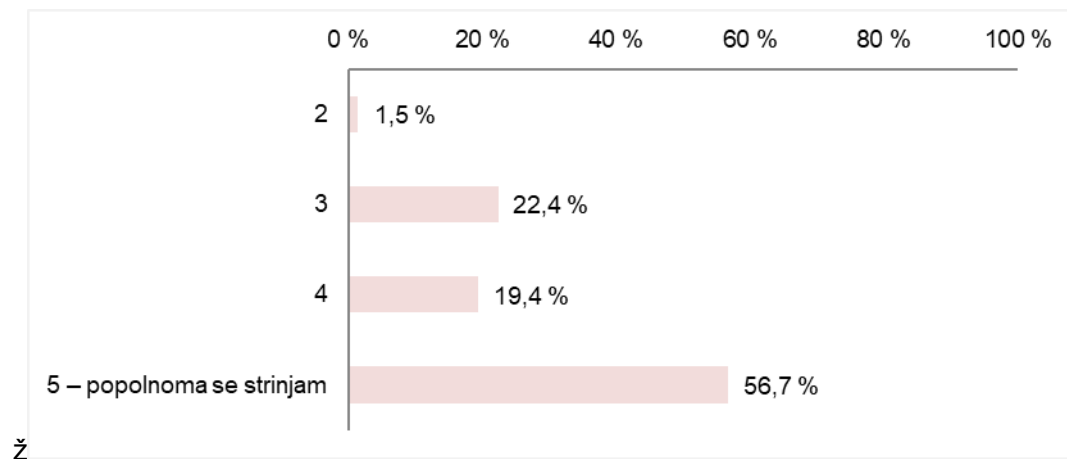
Delna samooskrba našega gospodinjstva se mi zdi zelo pomembna.

Slika 12: Pomembnost samooskrbe
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Večina respondentov se popolnoma strinja, da je delna samooskrba njihovega gospodinjstva zanje zelo pomembna (85,1 %).

S pridelavo hrane na lastnem vrtu pozitivno vplivam na prehransko samooskrbo celotne Slovenije.

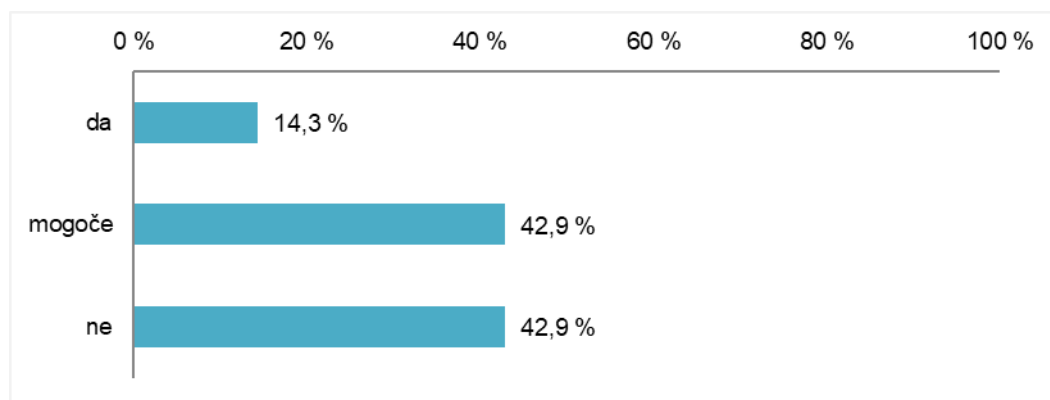

Slika 13: Vpliv pridelave na prehransko samooskrbo
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Večina respondentov se (popolnoma) strinja, da s pridelavo hrane na lastnem vrtu pozitivno vplivajo na prehransko samooskrbo celotne Slovenije (76,1 %), medtem ko 22,4 % respondentov o tem ni povsem prepričanih.

Rezultati v nadaljevanju temeljijo na podvzorcu respondentov, ki nimajo svojega vrta, a si ga želijo.

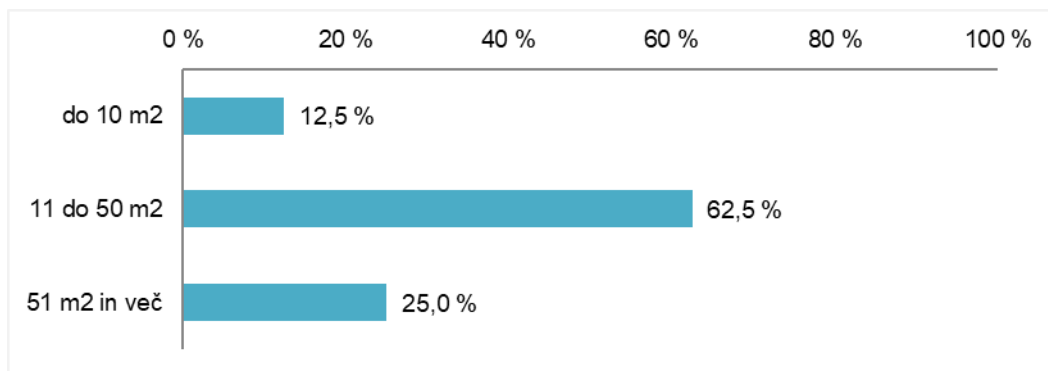
Da bi imeli svoj vrt, bi ga najeli?

Slika 14: Najem vrta
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Izmed respondentov, ki svojega vrta nimajo, a si ga želijo ($n = 14$), bi vrt najela le 2 respondenta (14,3 %), medtem ko bi ga 6 respondentov mogoče najelo (42,9 %) in prav tako 6 respondentov ga ne bi najelo (42,9 %).

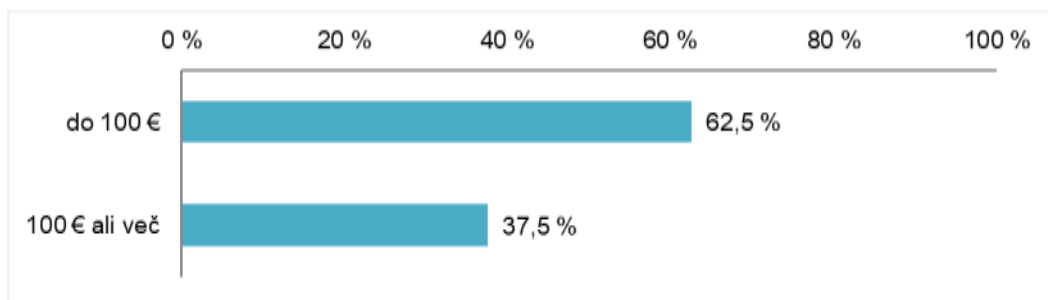
Kako velik vrt bi najeli?

Slika 15: Velikost vrta
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največ tistih, ki bi vrt (mogoče) najeli, bi imelo vrt v velikosti od 11 do 50 m² (62,5 % oziroma 5 respondentov).

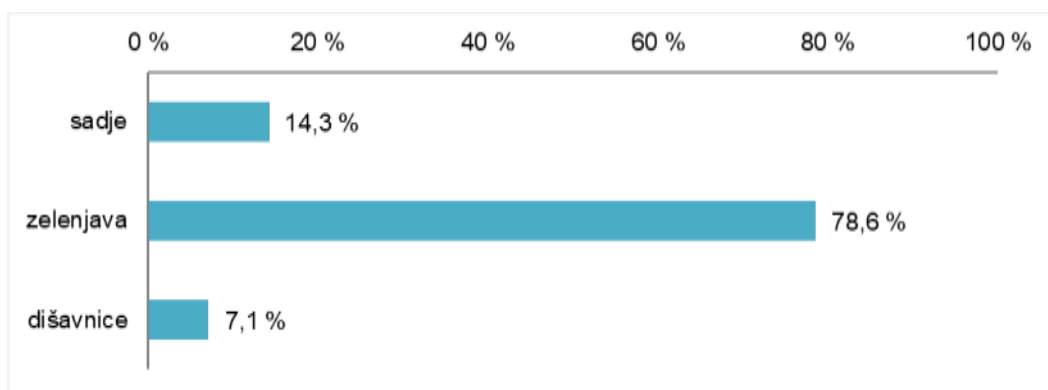
Koliko bi bili pripravljeni plačati za najem vrta na leto (v €)?

Slika 16: Višina najemnine za vrt
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največ tistih, ki bi vrt (mogoče) najeli (62,5 % oziroma 5 respondentov), bi bilo pripravljenih za najem plačati do 100 € na leto.

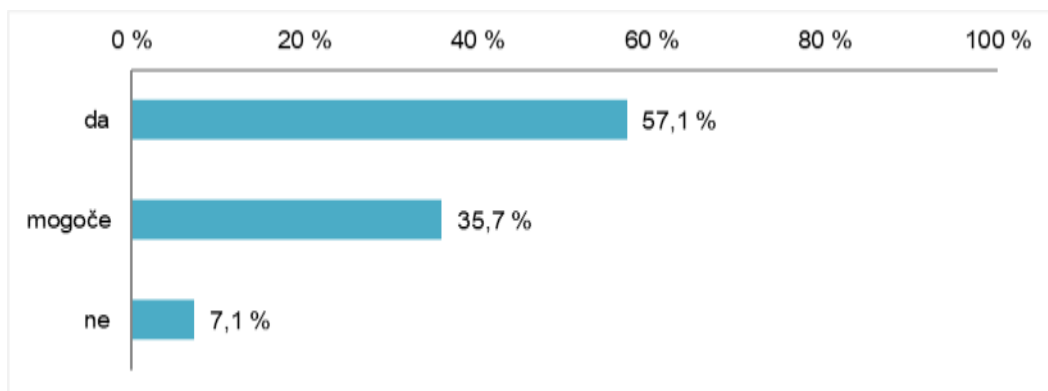
Česa bi si na vrtu želeli pridelati največ?

Slika 17: Vrsta pridelanega
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največ respondentov, ki si vrt želijo, bi si na njem pridelalo največ zelenjave (78,6 %), 2 respondenta bi si želela pridelati največ sadja in 1 respondent največ dišavnic.

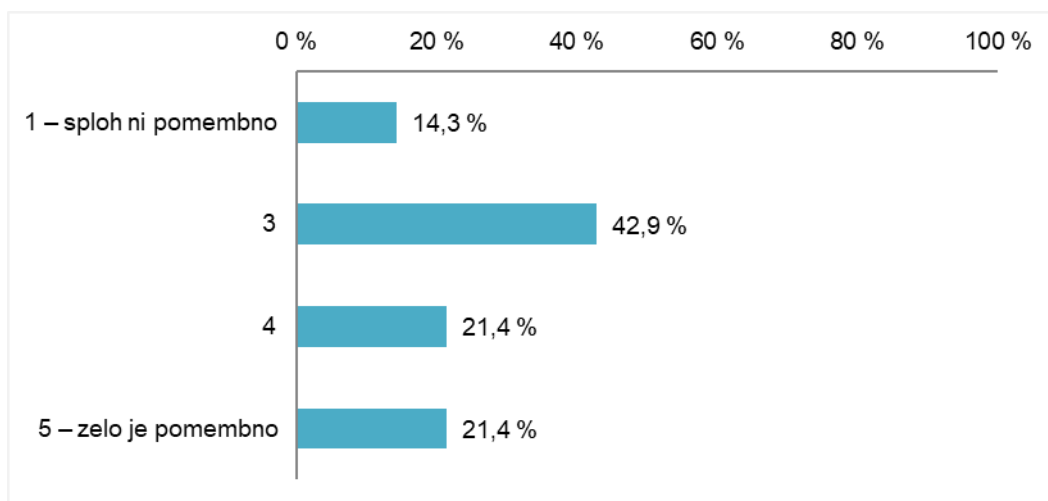
Ali bi si iz pridelanega želeli pripraviti tudi ozimnico?

Slika 18: Pridelava ozimnice
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največ respondentov, ki si vrt želijo, to je 57,1 % oziroma 8 respondentov, bi si iz pridelanega na vrtu pripravilo ozimnico, 35,7 % oziroma 5 respondentov bi si mogoče pripravilo ozimnico, medtem ko je en respondent odgovoril, da si ozimnice ne bi pripravil.

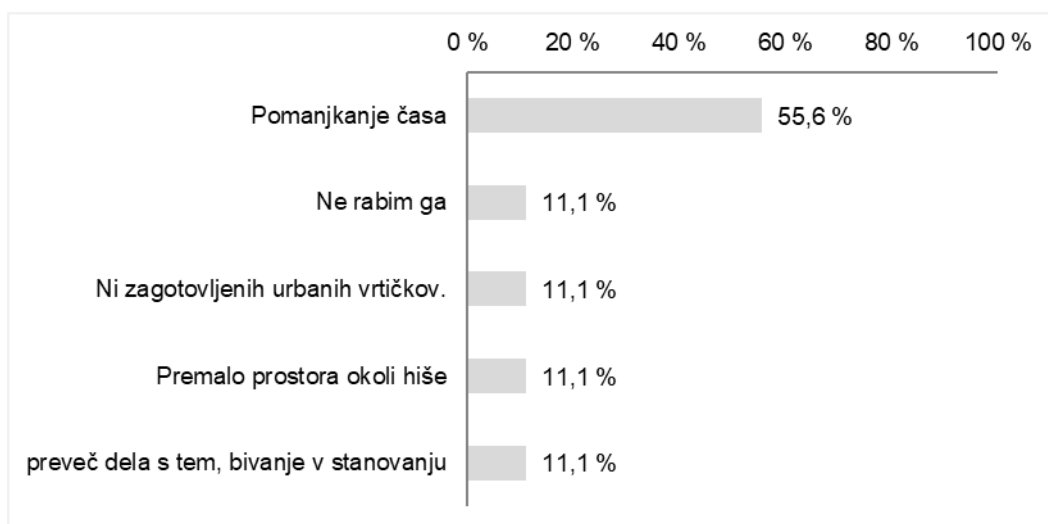
Kako pomembno bi bilo za vas, da bi vse pridelano na vrtu količinsko zadostilo potrebam vašega gospodinjstva?

Slika 19: Pridelano na vrtu zadovolji potrebam gospodinjstva
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največ respondentom (42,8 % oz. 6 respondentov), ki si vrt želijo, se zdi (zelo) pomembno, da bi pridelano na vrtu količinsko zadostilo potrebam gospodinjstva, medtem ko je prav toliko respondentov o tem neodločenih. Enemu respondentu pa se to sploh ne zdi pomembno.

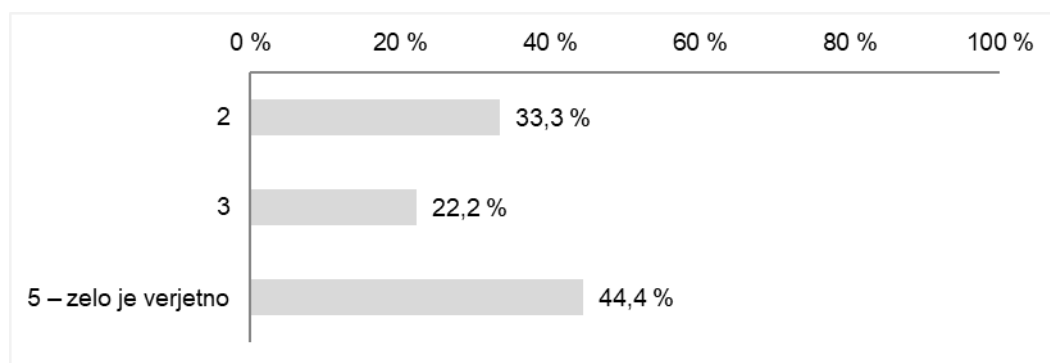
Kaj je glavni razlog, da nimate svojega vrta in si ga tudi ne želite?

Slika 20: Razlog, da nimate svojega vrta
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največ respondentov (55,6 % oz. 5 respondentov), ki vrta nimajo in si ga tudi ne želijo, kot glavni razlog za to navajajo pomanjkanje časa za vrt. Preostali 4 respondenti navajajo različne razloge.

Kako verjetno bi si premislili in bi imeli svoj vrt, če bi to vašemu gospodinjstvu prinašalo vsaj delno samooskrbo?

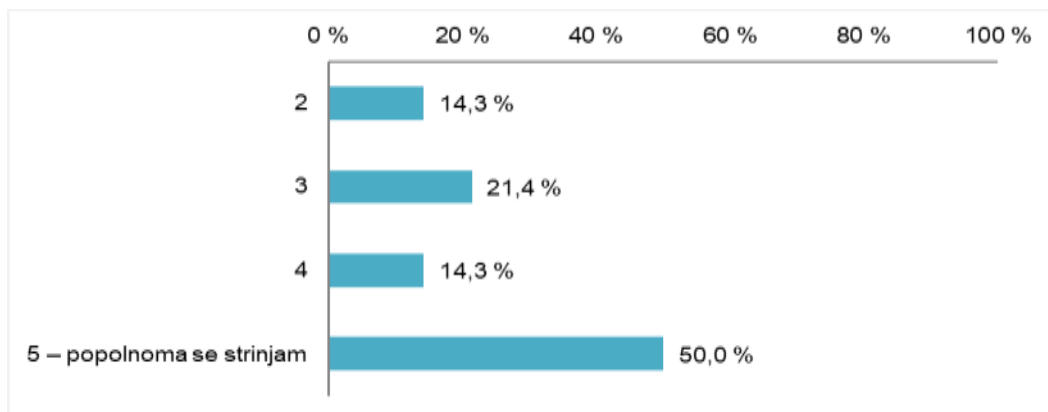

Slika 21: Verjetnost, da bi imeli svoj vrt
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

44,4 % oziroma 4 respondenti, ki vrta nimajo in si ga tudi ne želijo, bi si zelo verjetno premislili in imeli svoj vrt, če bi to njihovem gospodinjstvu prinašalo vsaj delno samooskrbo, medtem ko sta 2 respondenta o tem neodločena, trije pa so odgovorili, da to ni verjetno.

4.3.2 PREHRANSKA SAMOOSKRBA

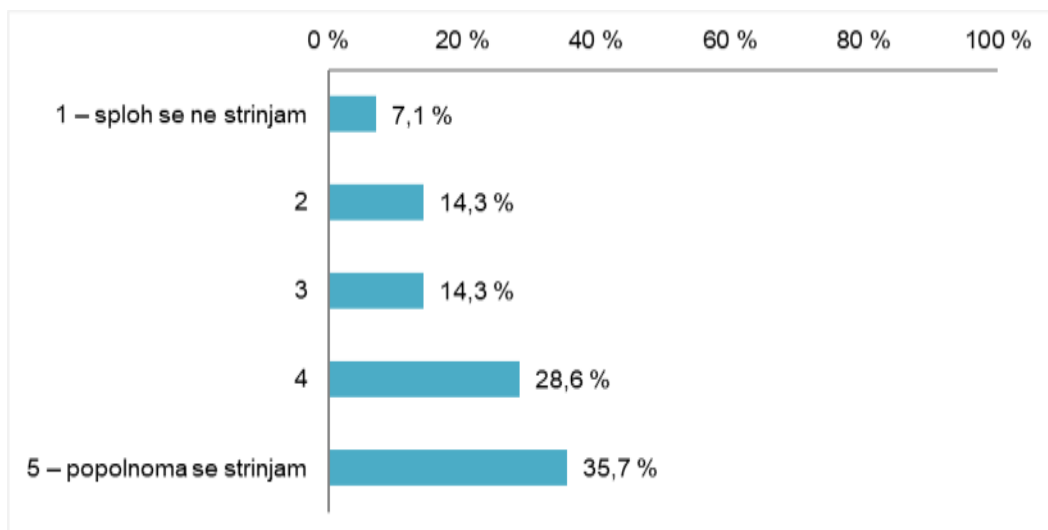
Delna samooskrba bi bila za gospodinjstvo zelo pomembna.

Slika 22: Pomembnost delne samooskrbe
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največ respondentov, to je 64,3 % oziroma 9 respondentov, ki si vrt želijo, se (popolnoma) strinjajo, da bi bila delna samooskrba za njihovo gospodinjstvo zelo pomembna, medtem ko so 3 respondenti o tem neodločeni, 2 respondenta pa se s trditvijo ne strinjata.

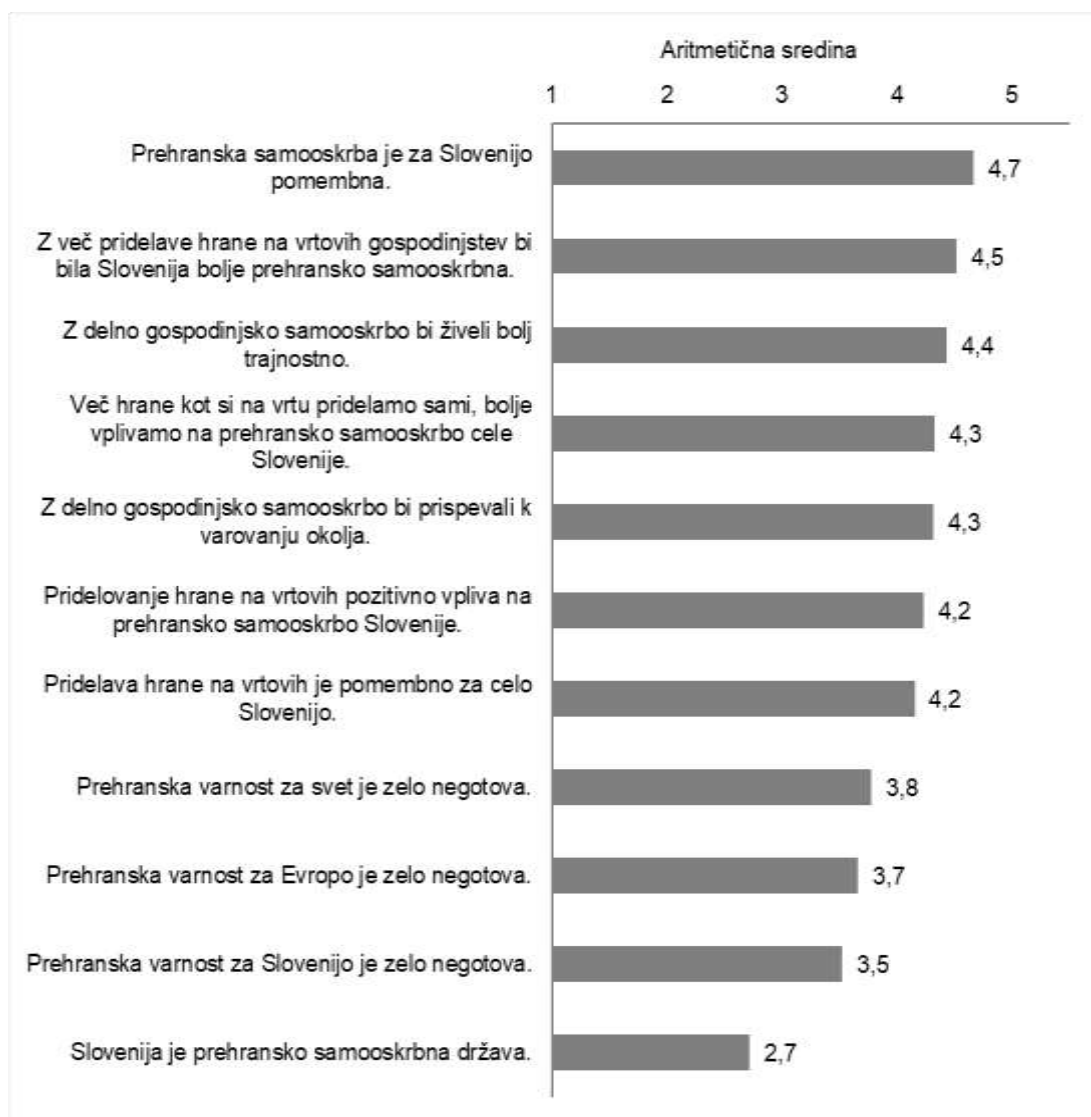
S pridelavo hrane na lastnem vrtu bi pozitivno vplival na prehransko samooskrbo celotne Slovenije.

Slika 23: Pridelava na vrtu ima pozitiven vpliv na prehransko samooskrbo
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

64,3 % oziroma 9 respondentov, ki si vrt želijo, se (popolnoma) strinjajo, da bi s pridelavo hrane na lastnem vrtu pozitivno vplivali na prehransko samooskrbo celotne Slovenije (64,3 % oz. 9 respondentov), medtem ko sta 2 respondenta o tem neodločena, 3 respondenti pa se s trditvijo (sploh) ne strinjajo.

Strinjanje s trditvami o prehranski samooskrbi

Slika 24: Strinjanje s trditvami o prehranski samooskrbi
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

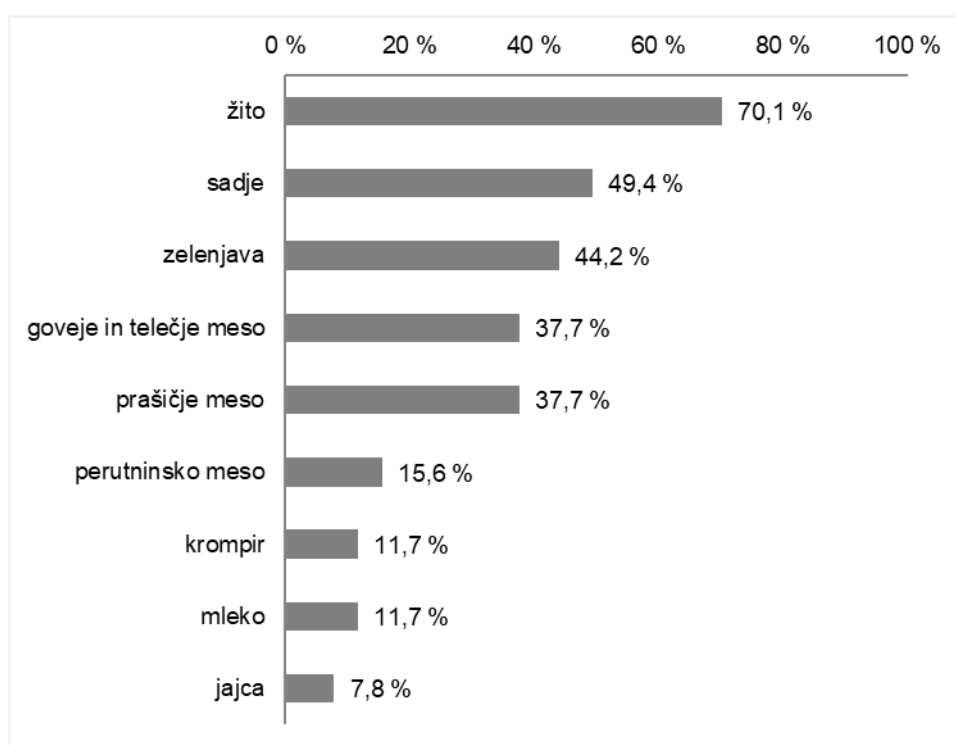
Lestvica odgovorov: 1 – sploh se ne strinjam ... 5 – popolnoma se strinjam

Respondenti se v povprečju strinjajo z vsemi trditvami o prehranski samooskrbi, kar kaže na pozitiven odnos do prehranske samooskrbe. Le pri trditvi »Slovenija je prehransko samooskrbna država« so v povprečju neodločeni ($M = 2,7$).

V pozitivnem vidiku izstopata dve trditvi, s katerima se respondenti v povprečju popolnoma strinjajo, in sicer sta to:

- trditev, da je prehranska samooskrba za Slovenijo pomembna ($M = 4,7$), in
- trditev, da bi bila Slovenija ob več pridelave hrane na vrtovih gospodinjstev boljše prehransko samooskrbna ($M = 4,5$).

Pri katerih prehranskih segmentih Slovenija po vašem mnenju ni samooskrbna? Možnih je več odgovorov.

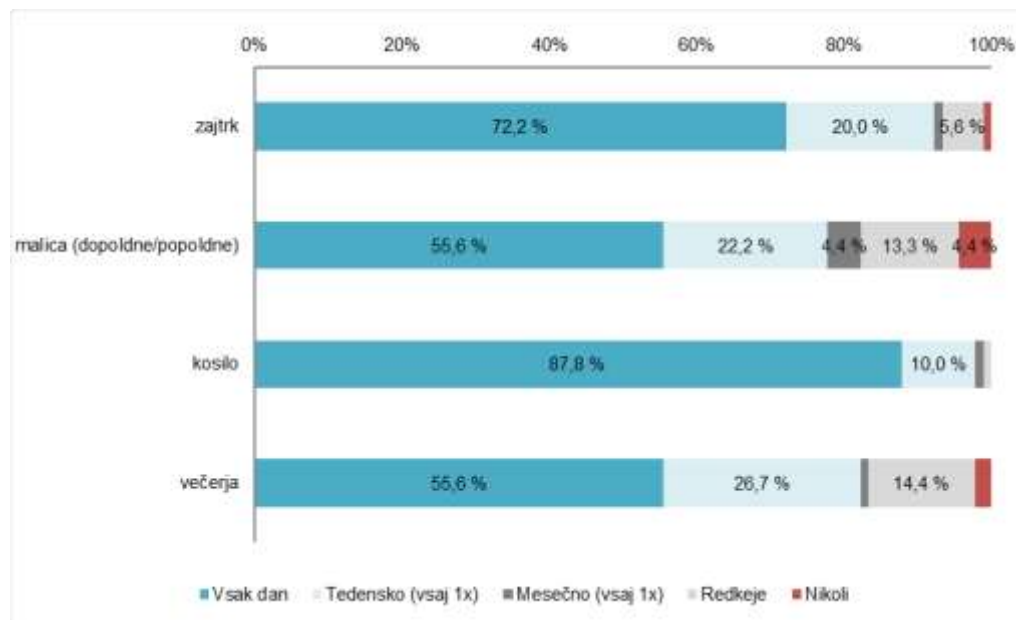

Slika 25: Prehranski segmenti, Slovenija ni samooskrbna
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Po mnenju največ respondentov, tako namreč meni 70,1 % sodelujočih v raziskavi, Slovenija ni samooskrbna pri segmentu žita, 49,4 % respondentov navaja nesamooskrbnost Slovenije pri sadju, pri zelenjavi 44,2 % in pri mesu (govejem, telečjem, prašičjem) 37,7 %.

4.3.3 PREHRANSKE NAVADE

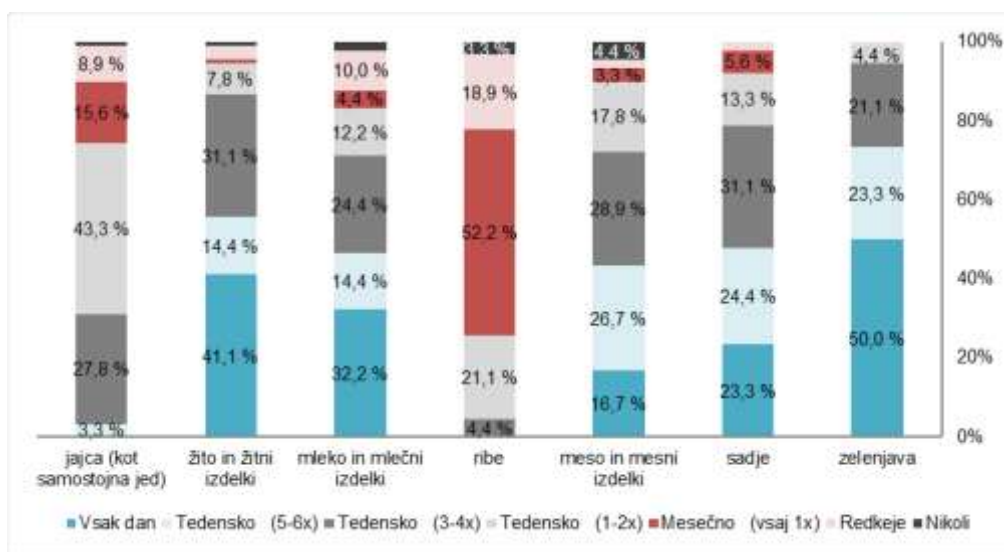
Kako pogosto na svoj običajni dan uživajte glavne obroke dneva?

Slika 26: Uživanje obrokov
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Večina respondentov vsak dan uživa kosilo (87,8 %) in zajtrk (72,2 %), medtem ko malico in večerjo vsak dan uživa dobra polovica sodelujočih v raziskavi (55,6 %).

Kako pogosto uživajte navedene skupine hrane?

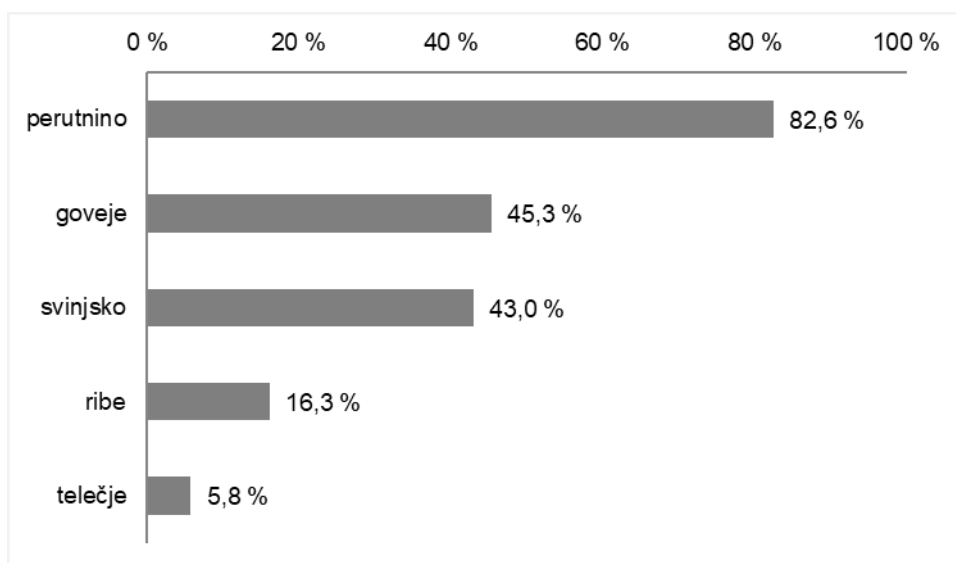

Slika 27: Pogostost uživanja posamezne skupine hrane
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Največji delež respondentov vsak dan uživa zelenjavo (50,0 %), žito in žitne izdelke 41,1 % ter mleko in mlečne izdelke vsak dan uživa 32,2 % respondentov. Največ respondentov uživa ribe mesečno (52,2 %), medtem ko jajca v največjem deležu uživajo tedensko (enkrat do dvakrat) (43,3 %). Uživanje mesa in sadja je v podobnih razmerjih:

- največji anketiranih ribe in jajca uživa tedensko (tri- do štirikrat na teden),
- približno četrtina anketiranih ribe in jajca uživa tedensko (pet- do šestkrat na teden),
- sadje vsak dan uživa 23,3 % respondentov, meso in mesne izdelke pa 16,7 % respondentov.

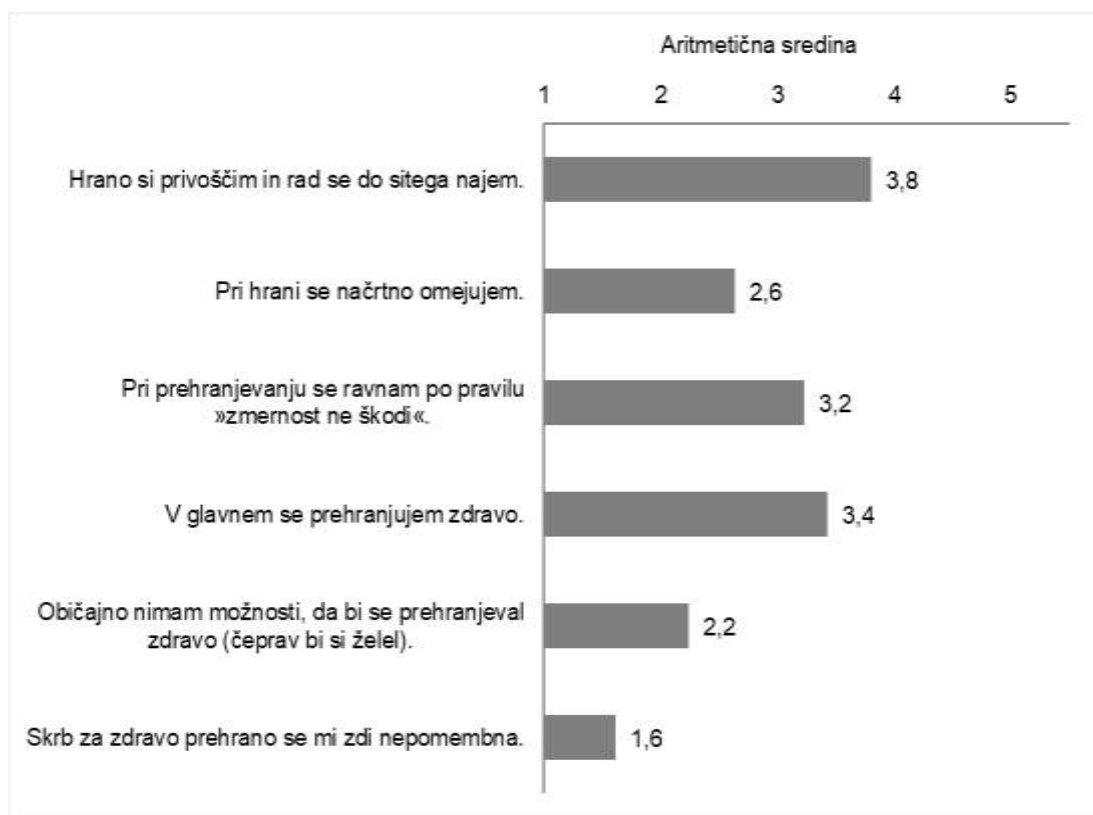
Kateri dve vrsti mesa najpogosteje uživata?

Slika 28: Dve vrsti mesa, ki jih najpogosteje uživata
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Izmed respondentov, ki uživajo meso, večina (82,6 %) najpogosteje uživa perutnino, drugi najpogostejši vrsti mesa, ki ju uživajo respondenti, sta govedina (45,3 %) in svinjina (43,0 %).

V kolikšni meri navedene trditve o prehranjevalnih navadah veljajo za vas?

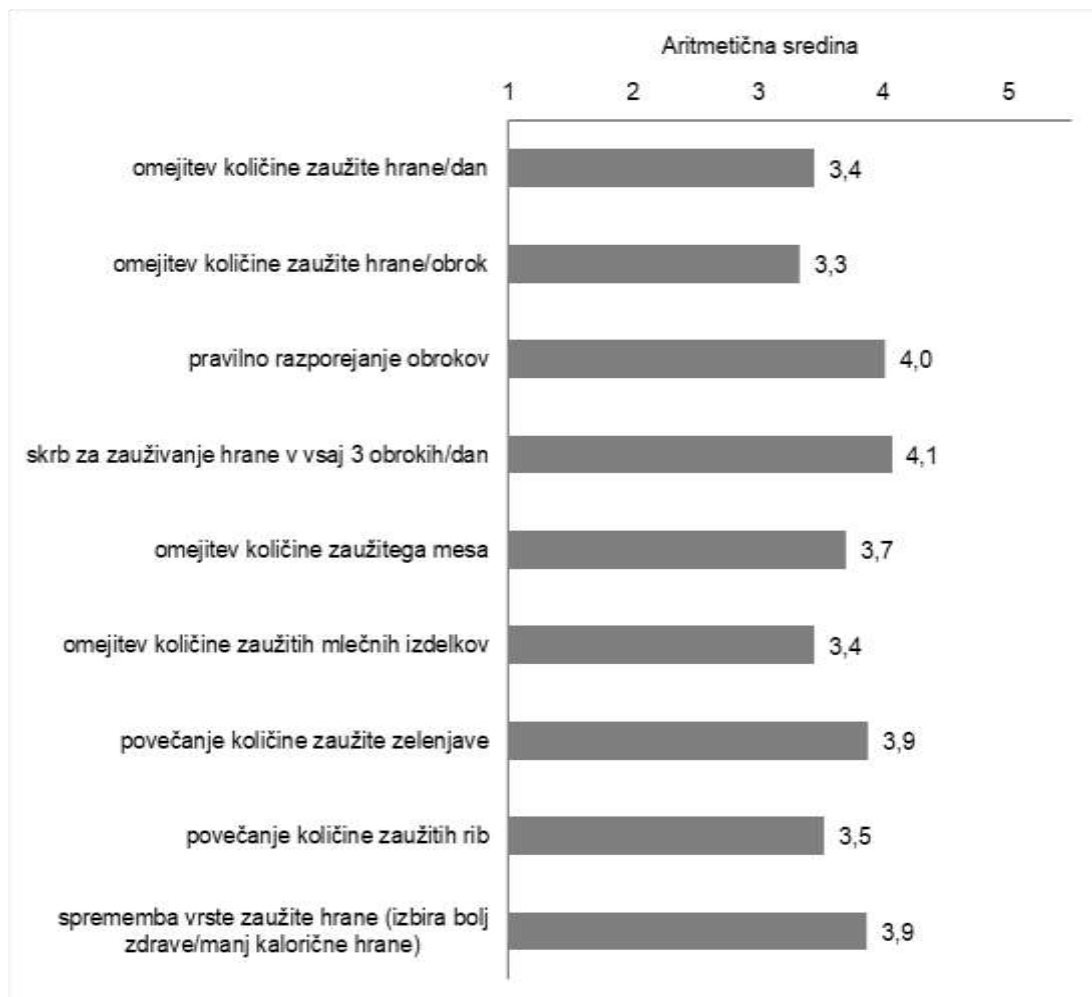

Slika 29: Trditve o prehranjevalnih navadah
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Lestvica odgovorov: 1 – sploh ne drži ... 5 – povsem drži

Respondenti se v povprečju strinjajo s trditvijo »Hrano si privoščim in rad se do sitega najem« ($M = 3,8$). Ne strinjajo pa se s trditvama »Običajno nimam možnosti, da bi se prehranjeval zdravo (čeprav bi si želel)« ($M = 2,2$) in »Skrb za zdravo prehrano se mi zdi nepotrebna« ($M = 1,6$). Pri preostalih treh trditvah pa so v povprečju neodločeni.

Kako verjetno je za vas osebno, da bi naredili določeno spremembo svojih prehranskih navad?

Slika 30: Verjetnost za spremembo
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Lestvica odgovorov: 1 – sploh ni verjetno ... 5 – zelo je verjetno

Respondenti bi bili v povprečju pripravljeni narediti večino navedenih sprememb prehranjevalnih navad, in sicer:

- skrb za uživanje hrane v vsaj 3 obrokih na dan (M = 4,1),
- pravilno razporejanje obrokov (M = 4,0),
- povečanje količine zaužite zelenjave (M = 3,9),
- sprememba vrste zaužite hrane (M = 3,9),
- omejitev količine zaužitega mesa (M = 3,7),
- povečanje količine zaužitih rib (M = 3,5).

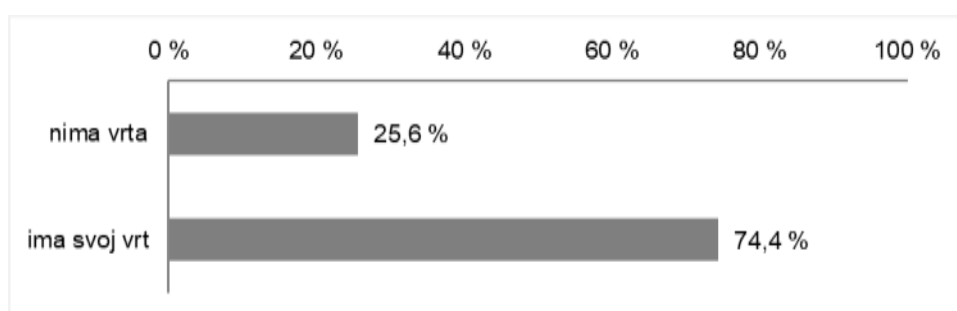
Pri ostalih treh navedenih spremembah pa so respondenti neodločeni.

4.3.4 PREVERJANJE HIPOTEZ

H1: Pridelovanje na vrtovih ima vpliv na prehransko samooskrbo.

Hipotezo smo preverjali z več anketnimi vprašanji. Pridelovanje na vrtovih smo merili z vprašanjem, ki se je glasilo: »Ali imate svoj vrt?« Za namen analize hipoteze je bilo za nas pomembno le, ali nekdo vrt ima oziroma vrta nima (ne pa tudi, ali si ga želi oziroma si ga ne želi), zato smo spremenljivko preoblikovali iz treh možnih odgovorov v dva možna odgovora: nima vrta, ima svoj vrt.

Ali imate svoj vrt?

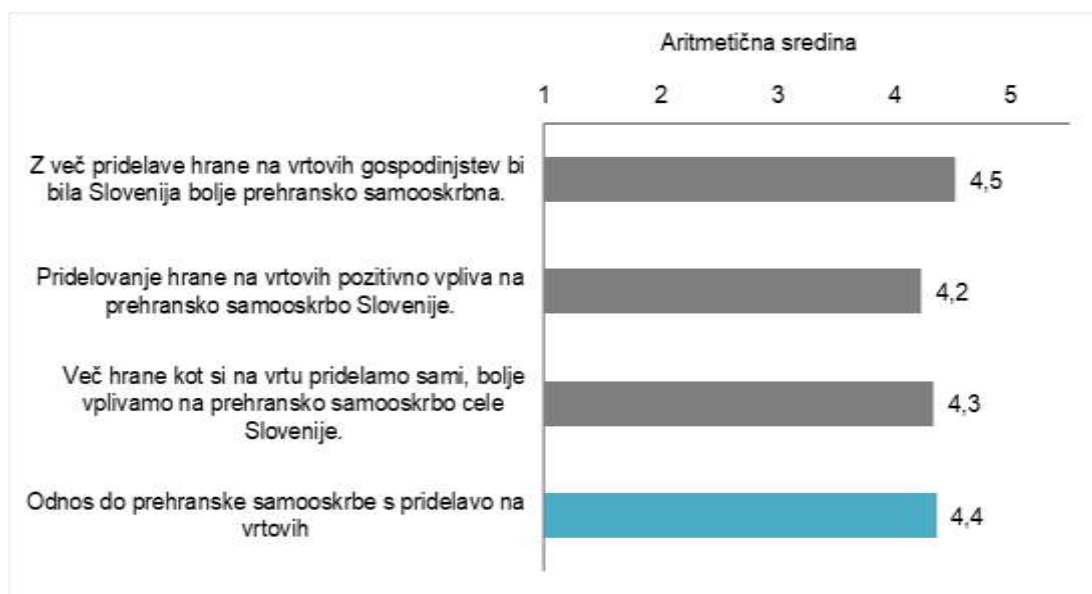

Slika 31: Ali imate svoj vrt
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Večina respondentov (74,4 %) ima svoj vrt.

Odnos do prehranske samooskrbe s pridelavo na vrtovih smo merili s tremi trditvami, ki so jih respondenti ocenjevali na lestvici ocene strinjanja z od 1 do 5. Dodatno smo izračunali skupno spremenljivko, ki predstavlja povprečje vseh treh trditev.

Odnos do prehranske samooskrbe s pridelavo na vrtovih.

Slika 32: Odnos do prehranske samooskrbe
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Lestvica odgovorov: 1 – sploh se ne strinjam ... 5 – popolnoma se strinjam

Iz grafa na sliki 32 je razvidno, da se respondenti v povprečju strinjajo z vsemi tremi trditvami in tudi njihovo skupno povprečje kaže strinjanje ($M = 4,4$). Na osnovi tega rezultata lahko sklenemo, da je odnos do prehranske samooskrbe s pridelavo na vrtovih pozitiven.

Dodatno smo v nadaljevanju s Pearsonovim korelacijskim koeficientom preverili tudi, ali je odnos do samooskrbe s pridelavo na vrtovih povezan s tem, ali nekdo ima oziroma nima vrta.

Povezanost pridelovanja na vrtovih z odnosom do prehranske samooskrbe s pridelavo na vrtovih.

		Q2_dih Ali imate svoj vrt (kakršenkoli: ob hiši, na terasi/balkonu, v najemu ...)?
Q19b Z več pridelave hrane na vrtovih gospodinjstev bi bila Slovenija bolje prehransko samooskrbna.	r	,320**
	p (2-stransko)	,002
	N	90
Q19d Pridelovanje hrane na vrtovih pozitivno vpliva na prehransko samooskrbo Slovenije.	r	,226*
	p (2-stransko)	,032
	N	90
Q19g Več hrane kot si na vrtu pridelamo sami, bolje vplivamo na prehransko samooskrbo cele Slovenije.	r	,275**
	p (2-stransko)	,009
	N	90
h1_Odnos do prehranske samooskrbe s pridelavo na vrtovih (M)	r	,312**
	p (2-stransko)	,003
	N	90

** . Korelacija je statistično značilna pri stopnji 0,01 (2-stransko).

* . Korelacija je statistično značilna pri stopnji 0,05 (2-stransko).

Tabela 1: Korelacijska analiza
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Rezultat korelacijske analize kaže statistično značilno ($p < 0,05$), pozitivno in šibko povezanost pridelovanja na vrtovih z odnosom do prehranske samooskrbe, in sicer:

- z vsemi tremi trditvami o prehranski samooskrbi in pridelovanju na vrtovih se v večji meri strinjajo tisti, ki imajo svoj vrt, in ne tisti, ki vrta nimajo;
- odnos do prehranske samooskrbe s pridelavo na vrtovih je bolj pozitiven pri tistih, ki imajo svoj vrt, kot pri tistih, ki vrta nimajo.

Na osnovi predstavljenih rezultatov lahko H1 potrdimo.

H2: Prebivalci Slovenije so ozaveščeni glede pomembnosti vrtov in pri tem aktivno deluje.

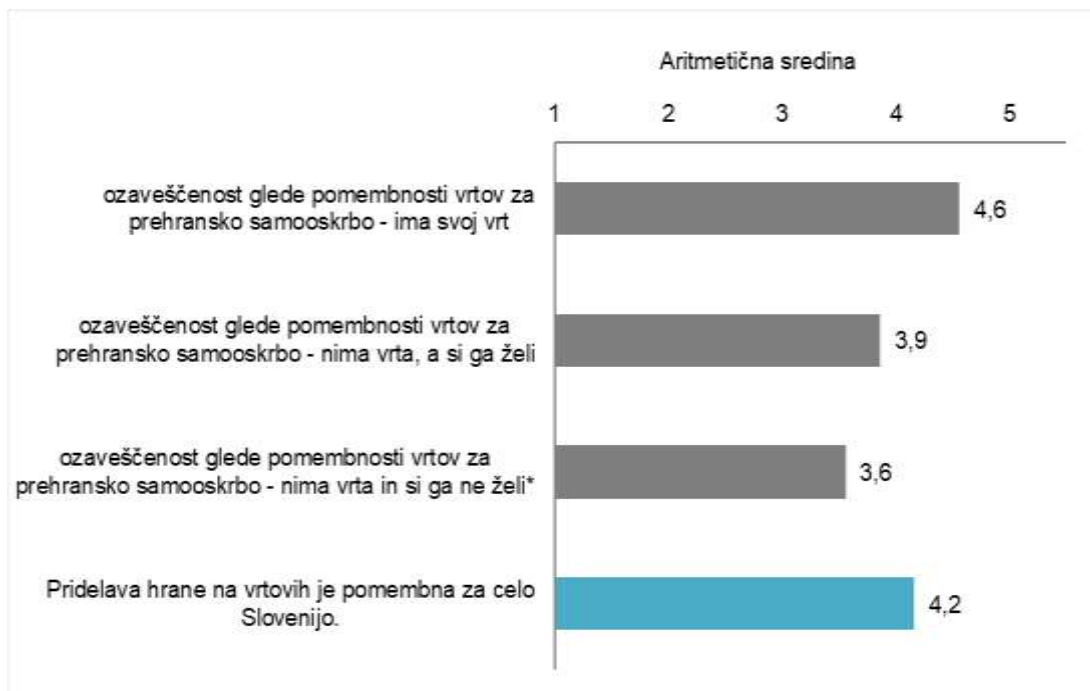
Hipotezo smo preverjali z več anketnimi vprašanji in v dveh korakih.

Ozaveščenost o pomembnosti vrtov smo merili s petimi trditvami, ki so jih respondenti ocenjevali na lestvici ocene strinjanja z od 1 do 5, in s trditvijo, pri kateri so respondenti z lestvico od 1 do 5 ocenjevali verjetnost. Ozaveščenost smo preverjali za tri podvzorce respondentov: ima vrt, nima vrta, a si ga želi, nima vrta in si ga tudi ne želi.

Aktivno delovanje respondentov smo merili s tremi vprašanji:

- z vprašanjem o lastništvu vrta (pri tem smo za namen preverjanja hipoteze definirali, da vsi respondenti z vrtom in tisti, ki si vrt želijo, aktivno delujejo, ter vsi respondenti brez vrta in si ga tudi ne želijo, ne delujejo aktivno);
- česa na svojem vrtu predelajo oziroma bi si želeli pridelati največ;
- ali si iz pridelanega pripravijo oziroma ali bi si želeli pripraviti ozimnico.

Ozaveščenost o pomembnosti vrtov

Slika 33: Ozaveščenost o pomembnosti vrtov

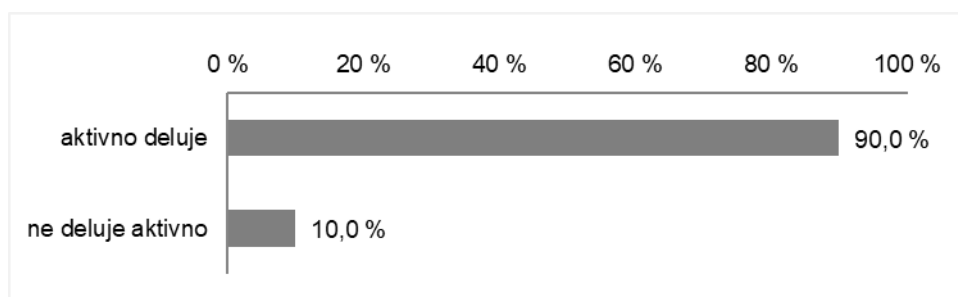
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Lestvica odgovorov: 1 – sploh se ne strinjam ... 5 – popolnoma se strinjam

* Lestvica odgovorov: 1 – sploh ni verjetno ... 5 – zelo je verjetno

Iz grafa je razvidno, da so o pomembnosti vrtov v povprečju najbolj ozaveščeni, in sicer zelo ozaveščeni tisti, ki vrt imajo ($M = 4,6$). Medtem ko so tisti, ki vrta nimajo (bodisi si ga želijo, $M = 3,9$, bodisi si ga ne želijo, $M = 3,6$), v povprečju ozaveščeni. Ne glede na to, ali vrt imajo ali ga nimajo, pa se respondenti v povprečju strinjajo s trditvijo, da je pridelava hrane na vrtovih pomembna za vso Slovenijo ($M = 4,2$), kar kaže na splošno ozaveščenost respondentov o pomembnosti vrtov.

Aktivno delovanje na vrtovih

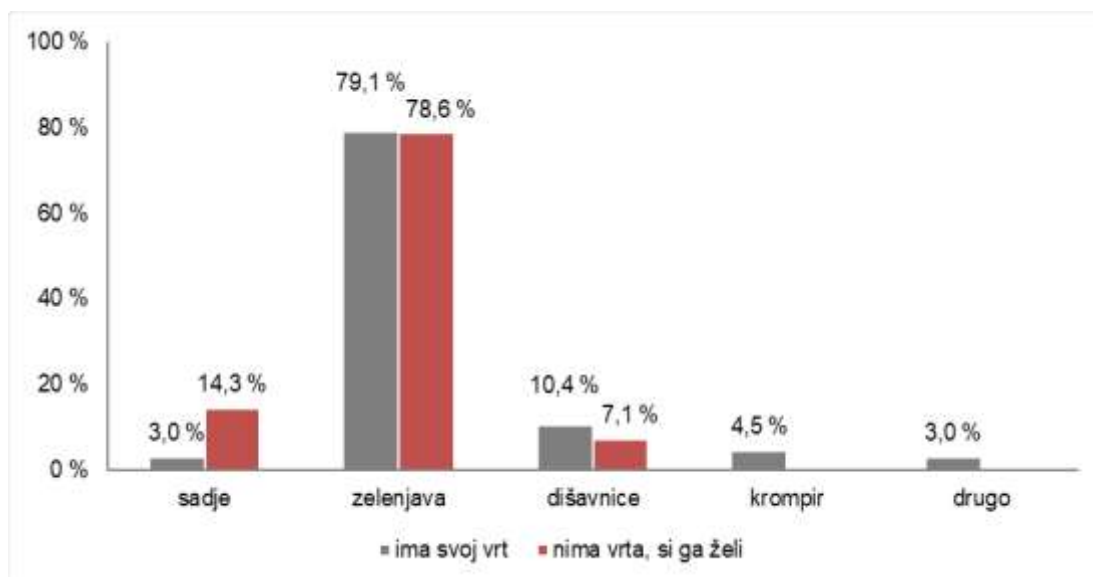

Slika 34: Aktivno delovanje na vrtovih

(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Iz grafa na sliki 34 je razvidno, da večina respondentov (90,0 %) aktivno deluje z namenom prehranske samooskrbe.

Česa pridelajo oziroma si želijo pridelati največ?

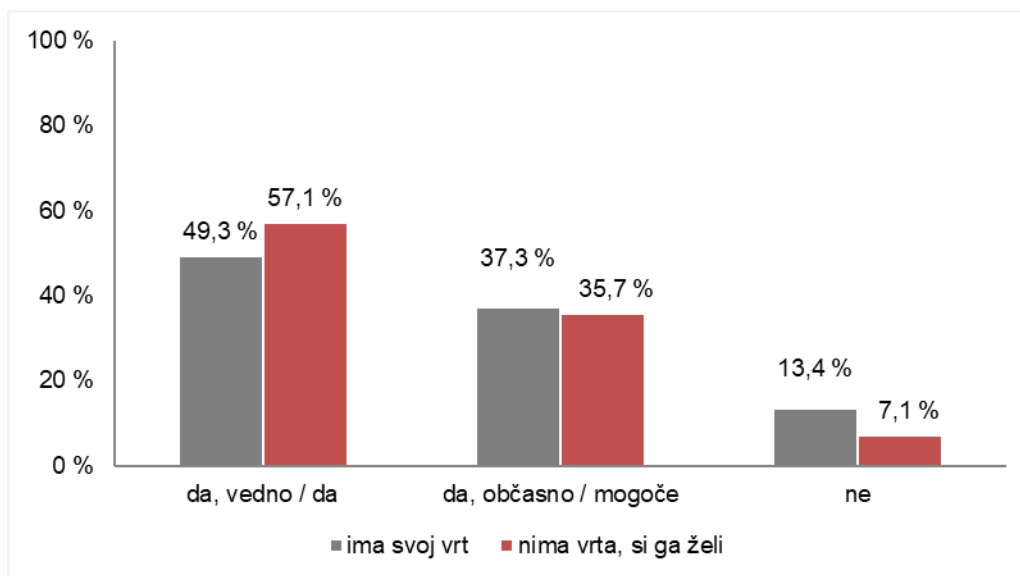

Slika 35: Fokus pridelave

(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Kot kažejo podatki, največ respondentov aktivnih vrtničarjev (79,1 %) pridelava zelenjavo oziroma si jo želi pridelati največ respondentov, ki nimajo vrta (78,6 %). Tisti, ki vrta še nimajo, si želijo pridelovati tudi sadje (14,3 %), in tisti z vrtom si želijo pridelovati tudi dišavnice (10,4 %).

Ali si pripravite oziroma ali bi si želeli pripraviti ozimnico iz pridelanega na vrtnu?

Slika 36: Pridelava ozimnice
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

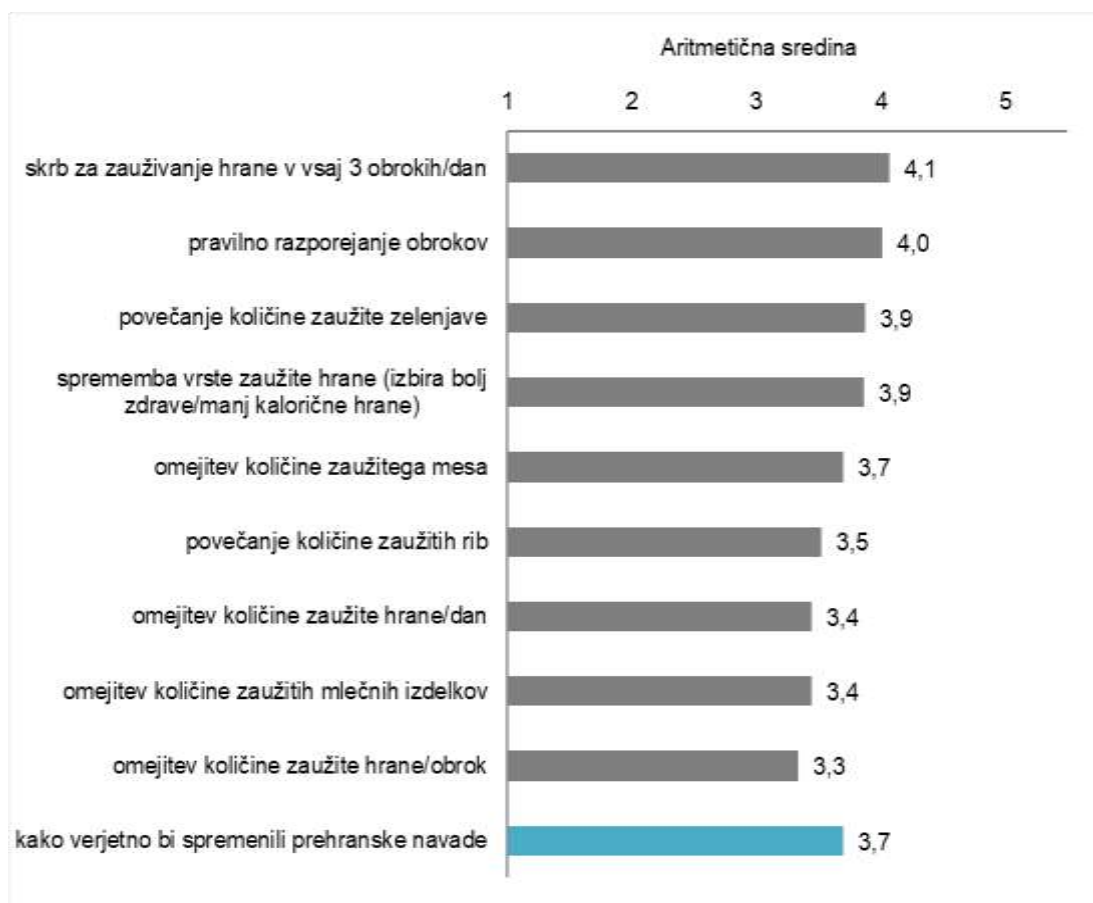
Iz grafa na sliki 36 je razvidno, da si največ respondentov z vrtni iz pridelanega vedno pripravi ozimnico (49,3 %) in da bi si tudi največji delež tistih, ki si vrt želijo, iz pridelanega pripravil ozimnico (57,1 %).

Na osnovi vseh predstavljenih rezultatov lahko H2 potrdimo.

H3: Prebivalci Slovenije so pripravljeni spremeniti prehranske navade.

Hipotezo smo preverjali s sklopom različnih sprememb prehranskih navad. Podane spremembe so respondenti ocenjevali na lestvici ocene verjetnosti od 1 do 5.

Iz vseh trditev smo izračunali tudi novo spremenljivko, ki predstavlja skupno povprečje vseh trditev in odraža povprečno pripravljenost na spremembe prehranskih navad.

Verjetnost pripravljenosti spremembe prehranskih navad

Slika 37: Verjetnost pripravljenosti spremeniti prehranske navade
(Vir: Anketni vprašalnik, 2022)

Lestvica odgovorov: 1 – sploh ni verjetno ... 5 – zelo je verjetno

Iz grafa na sliki 37 je razvidno, da so respondenti v povprečju pripravljeni narediti večino navedenih sprememb prehranjevalnih navad. Te spremembe so:

- skrb za uživanje hrane v vsaj treh obrokih na dan ($M = 4,1$),
- pravilno razporejanje obrokov ($M = 4,0$),
- povečanje količine zaužite zelenjave ($M = 3,9$),
- sprememba vrste zaužite hrane ($M = 3,9$),
- omejitev količine zaužitega mesa ($M = 3,7$),
- povečanje količine zaužitih rib ($M = 3,5$).

Pri preostalih treh navedenih spremembah so bili neodločeni.

Povprečje vseh trditev kaže, da bi bili respondenti v povprečju ($M = 3,7$) verjetno pripravljeni spremeniti svoje prehranske navade.

Na osnovi rezultatov lahko H3 potrdimo.

4.4 UGOTOVITVE IZ EMPIRIČNEGA DELA

Z raziskavo smo vrednotili tri hipoteze: da ima pridelovanje na vrtovih vpliv na prehransko samooskrbo, da so prebivalci Slovenije ozaveščeni glede pomembnosti vrtov in da pri tem aktivno sodelujejo ter da so pripravljeni spremeniti svoje prehranske navade.

Pri prvi trditvi, da ima pridelovanje rastlinske hrane na vrtovih vpliv na prehransko samooskrbo, smo ugotovili, da je odnos do gospodinjske prehranske samooskrbe pozitiven in da se s tem v večji meri strinjajo tudi tisti, ki svojega vrta nimajo. Torej se oboji strinjajo, da bi na tak način vplivali na prehransko samooskrbo celotne Slovenije. Poleg tega se kaže povezava pridelovanja rastlin za prehrano na vrtovih z odnosom do prehranske samooskrbe s pridelavo na vrtovih. Je pa odnos do prehranske samooskrbe s pridelavo na vrtovih bolj pozitiven pri tistih, ki imajo svoj vrt, kot pri tistih, ki ga nimajo.

Pri trditvi glede ozaveščenosti o pomembnosti vrtov in o aktivnem sodelovanju pri pridelavi rastlin na vrtovih smo ugotovili, da so o tem v povprečju najbolj ozaveščeni oziroma zelo ozaveščeni tisti, ki vrt imajo, medtem ko so tisti, ki vrta nimajo ali si ga želijo ali tudi ne, povprečno ozaveščeni. Ne glede na to, ali vrt imajo ali ne, se v povprečju strinjajo s trditvijo, da je pridelava hrane na vrtovih pomembna za celo Slovenijo, kar kaže na splošno ozaveščenost o pomembnosti vrtov. Ugotovili smo tudi, da večina aktivno prideluje rastline za prehrano na vrtovih z namenom prehranske samooskrbe. Rezultati kažejo, da je zelenjava tista, ki si jo vsi aktivni vrtičkarji v največji meri pridelajo oziroma da si jo želijo pridelati. Poleg zelenjave si želijo pridelovati tudi dišavnice. Medtem pa si tisti, ki vrta še nimajo, želijo pridelovati tudi sadje. Iz rezultatov je tudi razvidno, da vsi, ki imajo vrt, v največjem deležu vedno iz pridelanega naredijo tudi ozimnico. Tega si želijo tudi tisti, ki si vrt želijo.

Pri tretji trditvi, da so prebivalci Slovenije pripravljeni spremeniti svoje prehranske navade, pa ugotovimo, da bi bili prebivalci v povprečju pripravljeni narediti večino navedenih sprememb prehranjevalnih navad tako, da bi skrbeli za to, da bi zaužili vsaj tri obroke na dan, da bi si obroke pravilno razporejali, da bi povečali količino zaužite zelenjave, hkrati pa bi omejili količino zaužitega mesa. Spremenili bi tudi vrsto zaužite hrane, torej bi izbrali bolj zdravo, manj kalorično hrano in povečali bi količino zaužitih rib. Pri omejitvi količine zaužite hrane na dan in pri omejitvi količine hrane na obrok ter omejitvi količine zaužitih mlečnih izdelkov pa so neodločeni. To pomeni, da povprečje vseh trditev kaže, da bi bili v povprečju verjetno pripravljeni spremeniti svoje prehranske navade.

Z rezultati raziskave smo potrdili vse tri v začetku zastavljene trditve.

5 SKLEPNE UGOTOVITVE

Hrana predstavlja varnost. Vse bolj se bomo začeli tega zavedati, saj se ob naraščanju prebivalstva, podnebni krizi, ob neugodnih vremenskih pogojih, neustavljivi urbanizaciji in ob zmanjševanju kmetijskih površin že kažejo vplivi na kmetijsko pridelavo. Že danes se soočamo z veliko krizo na tem področju, saj v večini držav v razvoju niti ni možnosti za zdravo prehranjevanje, pravzaprav doživljajo lakoto. V razvitem svetu, kjer imamo zaenkrat še vsega dovolj, pa se še vedno premalo zavedamo, kakšen je pomen prehranske varnosti. Zato obstaja velika verjetnost, da bo v prihodnosti premalo zdrave, kakovostno pridelane hrane za vse ljudi na svetu. Stanje po svetu glede prehranske varnosti je pomanjkljivo, globalni dogodki, kot so pandemija, vojne, podnebna kriza, pa povzročajo, da se lakota po svetu še povečuje.

Trenutni princip menjave izdelkov po svetu temelji predvsem na uvozu in izvozu. Pri tem se pokaže neravnovesje med porabo in proizvodnjo predvsem pri žitih v mnogih državah. Za žita velja omeniti, da sta Rusija in Ukrajina pomembni pridelovalki predvsem pšenice in koruze, saj skupaj dosegata 50 odstotkov svetovnega izvoza. Rusija je tudi vodilna izvoznica gnojil. In prav zato je treba več pozornosti v prihodnosti nameniti čim večji samooskrbi.

V Sloveniji smo pri določenih pridelkih samooskrbni, vendar pa ne moremo zagotoviti popolne samooskrbe, še vedno smo v veliki meri odvisni od uvoza. Pri žitih smo 88-odstotno samooskrbni, pri mesu 84-odstotno (pri prašičjem mesu le 40 odstotkov), pri zelenjavi pa le 48-odstotno. Poleg tega ima Slovenija za zagotavljanje prehranske varnosti premalo kmetijskih zemljišč na prebivalca, zato bi morali z vidika samooskrbe nekatera zemljišča spremeniti v kmetijska in povečati samooskrbo na državni ravni. V preteklosti je bila ena izmed najpomembnejših usmeritev slovenskega kmetijstva prireja govedine in mleka, saj smo se bolj posvečali živinoreji in manj poljedelstvu, kar se danes odraža v številkah. Veljalo bi razmisliti o bolj strogi regulaciji zazidalnih zemljišč in o spremembi opuščenih zemljišč v kmetijska.

Trenutno se povsod po svetu soočamo z zaostrenimi razmerami na trgu hrane, zato bi si bilo smiselno zagotoviti lastne vire pridelave na način delne gospodinjske samooskrbe, ki bi postajala vse bolj pomembna. Na ta način si lahko zagotovimo zdravo, varno hrane, ki ni industrijsko pridelana. S tem si lahko zagotovimo nekaj lastne prehranske varnosti in vplivamo na prehransko samooskrbo celotne Slovenije, saj bi jo s tem lahko povečali. Pomembno je, da se čim več hrane pridelava na okolju neškodljiv način, saj se s tem pripomore k zmanjševanju izrabe naravnih virov in k zmanjšanju negativnih okoljskih posledic, saj se ob tem ne poslužujemo nakupa hrane, ki je prepotovala pol sveta, zato zmanjšamo povpraševanje po tovrstni hrani.

Danes je v razvojnem zamahu in porastu tako imenovano mestno kmetijstvo. Pri tem smo lahko samooskrbni glede na razpoložljive vire, ki nam jih mesto ponuja. Z

uporabo mestnih površin bi si s strategijo prilagajanja lahko pomagali pri trajnostnem razvoju mest in si zagotovili boljše prehranjevalne možnosti.

Tudi z načinom prehranjevanja bi lahko marsikaj spremenili, saj se na eni strani srečujemo z lakoto, na drugi strani pa s prenajedanjem in veliko potratno hrane, ki konča v smeteh. Vsekakor pa prekomerna teža ni samo težava bogatih, je težava vse več ljudi, ki živijo v mestih in si ne morejo privoščiti zdrave in hranljive hrane. Na splošno je pridelava hrane postala zelo okoljsko problematična, saj s pridelavo mesa in mlečnih izdelkov povzročamo nastajanje toplogrednih plinov in porabimo ogromne količine vode.

Na podlagi raziskave smo ugotovili zelo pozitiven odnos do gospodinjske prehranske samooskrbe. Ugotovili smo tudi, da smo Slovenci vrtičkarji in da se zavedamo prednosti in vpliva pridelovanja hrane na vrtovih ter vpliv tega na celotno prehransko samooskrbo v Sloveniji. Smo tudi zelo ozaveščeni o stanju na področju prehrane in se strinjamo, da je zelo negotovo, tudi v prihodnosti. Zato smo se pripravljene aktivno posvetiti delni samooskrbi oziroma jo velika večina že izvaja. Zanimivo je tudi, da imamo pozitiven odnos do pridelane hrane, saj viškov ne zavržemo, ampak jih shranimo za ozimnico. Morda je to posledica tega, da si posameznik sam pridelava hrano in ob tem dobi občutek, koliko truda je vložena v pridelek, poleg tega se zaveda, da se lahko oskrbi tudi za mesece, ko na vrtu ne moremo pridelati zelenjave. Slovenci se na splošno prehranjemo zdravi in dovolj dobro poznamo smernice zdravega prehranjevanja. Vendar pa bi morali razmisliti o potrebnih zaužitih količinah hrane na dan in poleg mesa zmanjšati tudi porabo mlečnih izdelkov.

Z analizo vseh podatkov, tako teoretičnih kot raziskovalnih, smo ugotovili, da je v gospodinjski samooskrbi, spremembi prehranjevalnih navad in v zavedanju, kaj pomeni hrana, smisel in da nam to zagotavlja določeno stopnjo prehranske varnosti in zdravega prehranjevanja.

5.1 MOŽNOSTI NADALJNJEGA RAZVOJA

Zagotovo vidimo rešitev v spodbujanju gospodinjske samooskrbe, tudi države. Predlagamo subvencioniranje vrtičkov in več prostora, namenjenega za vrtičkanje. Pomembna bi bila tudi spodbuda k bolj trajnostnemu načinu življenja, s pogledom na prihodnost, kar je pomembno pri nadaljnjem razvoju tudi na prehranskem področju. Tako bi na svoj način lahko pripomogli k večji samooskrbi, živeli bi bolj zdravo in vplivali bi na celotno prehransko varnost.

Poleg tega so za nadaljnji razvoj pomembne inovativne pridelovalne tehnike, kot je na primer pridelava hrane v notranjih prostorih brez naravne svetlobe, pravzaprav v popolni temi z uporabo posebnih svetil za vrtnarstvo. Na ta način bi lahko za samooskrbo uporabili tudi klet ali prostore, ki sicer niso primerni za gojenje vrtnin zaradi premalo svetlobe, ki jo rastline potrebujejo za rast. Tako bi si lahko zagotovili nekaj pridelka pravzaprav skozi vse leto, in to ne glede na vremenske razmere.

Veliko bi se lahko naredilo tudi s spremembo prehranjevalnih navad, pri čemer bi moral vsak posameznik ozavestiti, kako pomembno je to, saj bi s tako spremembo lahko izrazito vplival na pridelavo hrane.

Ravno tako bi morali v gospodinjstvih porabljati hrano preišljeno, s čim manj odpadki, zato je lahko gospodinjska prehranska samooskrba pri tem tudi motivacija, saj bi se šele takrat zavedli, koliko truda in časa je vloženega v pridelavo kakovostne in zdrave hrane.

6 LITERATURA IN VIRI

ARSO. (b.l.). *Stopnja samooskrbe s hrano*. 26.09.2020. Pridobljeno 15. 9. 2022 z naslova <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/stopnja-samooskrbe-s-hrano>.

Buehler, D., Junge, R. (2016). *Global Trends and Current Status of Commercial Urban Rooftop Farming*. Pridobljeno 2. 8. 2022 z naslova <https://www.mdpi.com/2071-1050/8/11/1108/htm>.

ElkoSun. (2020). *Svetila za vrtnarstvo*. Pridobljeno 27. 8. 2022 z naslova <https://www.elkosun.com/sl/agro-program>.

FAO. (2022). *G20: FAO says global threats to agrifood systems need complex approach*. Pridobljeno 17. 8. 2022 z naslova <https://www.fao.org/newsroom/detail/g20-fao-says-global-threats-to-agrifood-systems-need-complex-approach/en>.

FAO. (2022). *Technical Platform on the Measurement and Reduction of Food Loss and Waste; Food Waste*. Pridobljeno 20. 8. 2022 z naslova <https://www.fao.org/platform-food-loss-waste/food-waste/introduction/en/>.

FAO. (2019). *Framework for the Urban Food Agenda 2019*. Pridobljeno 20. 8. 2022 z naslova <https://www.fao.org/3/ca3151en/ca3151en.pdf>.

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2022). *The state of Food security and nutrition in the world 2022*. Pridobljeno 17. 8. 2022 z naslova <https://www.fao.org/3/cc0639en/cc0639en.pdf>.

Garnett, T. (2013). Cambridge University Press. *Food sustainability: problems, perspectives and solutions*. Pridobljeno 18. 8. 2022 z naslova: <https://www.cambridge.org/core/journals/proceedings-of-the-nutrition-society/article/food-sustainability-problems-perspectives-and-solutions/B75C1F93146221F8EDD98A90CF9A67A2#>.

Hoekstra, Y. A., 2012, Oxford Academic v reviji *Animal Frontiers*, 2.št., *The hidden water resource use behind meat and dairy*. Pridobljeno 19.08. 2022 z naslova: <https://academic.oup.com/af/article/2/2/3/4638610?login=false>.

Jamnik, B., Smrekar, A. in Vrščaj, B. (2009). *Vrtičkarstvo v Ljubljani*. Geografija Slovenije 21. Ljubljana: Založba ZRC. Pridobljeno 20. 8. 2022 z naslova <https://omp.zrc-sazu.si/zalozba/catalog/view/911/3865/421-2>.

Kikl, E. (2020). *Akvaponika – plavajoči vrtovi na domačem ribniku za samooskrbni sistem pridelave zelenjave*. Pridobljeno 27. 8. 2022 z naslova <https://dk.um.si/Dokument.php?id=146836&lang=slv>.

Krajnc, A. (2018). *Standardno poročilo o kakovosti za statistično raziskovanje struktura kmetijskih gospodarstev za leto 2016*. Pridobljeno 26. 8. 2022 z naslova <https://www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/9849>.

Larsson, N. (2018). *Yorkshire town's food – growing scheme takes root worldwide*. Pridobljeno 4. 9. 2022 z naslova <https://www.theguardian.com/world/2018/may/09/incredible-edible-yorkshire-towns-food-growing-scheme-takes-root-worldwide>

Plut, D. (2012). Prehranska varnost sveta in Slovenije. *Dela*, 38, 5-10. Pridobljeno 16. 8. 2022 z naslova <https://journals.uni-lj.si/Dela/article/view/dela.38.1.5-23>.

Revizijsko poročilo RS 2021. *Zagotavljanje prehranske varnosti s pomočjo prehranske samooskrbe*. Pridobljeno 16. 8. 2022 z naslova https://www.rs-rs.si/fileadmin/user_upload/Datoteke/Revizije/2021/Samooskrba/Samooskrba_RSP_RevizijskoP.pdf.

Sofo, A., Sofu, A. (2020). *Converting Home Spaces into Food Gardens at the Time of Covid -19 Quarantine: all the benefits of Plants in this Difficult and Unprecedented*. Pridobljeno 20. 8. 2022 z naslova <https://link.springer.com/article/10.1007/s10745-020-00147-3>.

Travnikar, T. idr. (ur.). (2021). Slovensko kmetijstvo v številkah. Pridobljeno 5. 9. 2022 z naslova https://www.kis.si/f/docs/Slovensko_kmetijstvo_v_stevilkah_OEK/KIS_Slovensko_kmetijstvo_v_stevilkah_2021_SLO_splet_.pdf.

Travnikar, T. (ur.). (2021). Poročilo o stanju kmetijstva. Pridobljeno 5. 9. 2022 z naslova: https://www.kis.si/f/docs/Porocila_o_stanju_v_kmetijstvu/ZP_2021_splosno__priloge_6.9.2022.pdf.

Vadnal, K. in Alič, V. (2002). Mestno kmetijstvo – Oblike in izkušnje. *Acta agriculturae Slovenica*, 91, 1, 3 -16. Pridobljeno 20.08.2022 z naslova <http://aas.bf.uni-lj.si/maj%202008/16vadnal.pdf>.

Vavra, J., Danek, P, in Jehlička, P. (01.06.2018). What is the contribution of food self- provisioning towards environmental sustainability? A case study of active gardeners .*Journal of Cleaner Production*, 185, 1015 – 1023. Pridobljeno 18. 8.

2022 z naslova:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0959652618305936>.

WHO. (b.l.). (29. 4. 2020). *Healthy diet*. Pridobljeno 19. 8. 2022 z naslova:
<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/healthy-diet>.

Žitnik, M. idr. (2021). V 2020 nastalo v Sloveniji za skoraj 2 % več odpadne hrane kot v letu prej. Pridobljeno 19. 8. 2022 z naslova
<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/9865>.

PRILOGA

Priloga 1: Anketni vprašalnik

Sklop A: Pridelovanje na vrtovih

Ali imate svoj vrt (kakršenkoli: ob hiši, na terasi/balkonu, v najemu...)?

- a. da
- b. ne, a si ga želim
- c. ne in si ga tudi ne želim

a: Vprašanja spodaj/v tem stolpcu vprašamo samo tiste, ki imajo vrt	b: Vprašanja spodaj/v tem stolpcu vprašamo samo tiste, ki nimajo vrta, a si ga želijo	c: Vprašanja spodaj/v tem stolpcu vprašamo samo tiste, ki nimajo vrta in si ga tudi ne želijo
<p>Kje se nahaja vaš vrt? Več možnih odgovorov.</p> <ul style="list-style-type: none"> a. ob hiši b. na terasi/balkonu c. v bližini doma, na drugi lokaciji d. drugje (kje?): _____ 	<p>Da bi imeli svoj vrt, bi vrt najeli?</p> <ul style="list-style-type: none"> a. da b. mogoče c. ne 	<p>Kateri je glavni razlog, da nima svojega vrta in si ga tudi ne želite?</p> <p>_____</p>
<p>Kako velik vrt imate? _____ m²</p>	<p>Vprašnji vprašamo samo tiste, ki bi najeli vrt (da, mogoče)</p> <p>Kako velik vrt bi najeli? _____ m²</p> <p>Koliko bi bili pripravljeni plačati za najem po m² na leto? _____ €</p>	<p>Kako verjetno bi si premislili in imeli svoj vrt, v kolikor bi to vašemu gospodinjstvu prinašalo vsaj delno samooskrbo?</p> <p>1 – sploh ni verjetno</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5 – zelo je verjetno</p>

<p>Česa na svojem vrtu pridelate največ?</p> <p>a. sadje b. zelenjava c. dišavnice d. krompir e. žito f. drugo: _____</p>	<p>Česa bi si na vrtu želeli pridelati največ?</p> <p>a. sadje b. zelenjava c. dišavnice d. krompir e. žito f. drugo: _____</p>	
<p>Ali si iz pridelanega naredite tudi ozimnico?</p> <p>a. da, vedno b. da, občasno c. ne</p>	<p>Ali bi si iz pridelanega želeli narediti tudi ozimnico?</p> <p>a. da b. mogoče c. ne</p>	
<p>V kolikšni meri vse pridelano na vrtu količinsko zadosti potrebam vašega gospodinjstva?</p> <p>a. popolnoma b. večinoma c. polovično d. malo e. zelo malo</p>	<p>Kako pomembno bi bilo za vas, da bi vse pridelano na vrtu količinsko zadostilo potrebam vašega gospodinjstva?</p> <p>1 – sploh ni pomembno 2 3 4 5 – zelo je pomembno</p>	
<p>Delna samooskrba našega gospodinjstva se mi zdi zelo pomembna.</p> <p>1 – sploh se ne strinjam 2 3</p>	<p>Delna samooskrba bi bila za naše gospodinjstvo zelo pomembna.</p> <p>1 – sploh se ne strinjam 2 3</p>	

4 5 – popolnoma se strinjam	4 5 – popolnoma se strinjam	
S pridelavo hrane na lastnem vrtu pozitivno vplivam na prehransko samooskrbo celotne Slovenije. 1 – sploh se ne strinjam 2 3 4 5 – popolnoma se strinjam	S pridelavo hrane na lastnem vrtu bi pozitivno vplival na prehransko samooskrbo celotne Slovenije. 1 – sploh se ne strinjam 2 3 4 5 – popolnoma se strinjam	

Sklop B: Prehranska samooskrba

Ocenite vaše strinjanje s spodnjimi trditvami o prehranski samooskrbi.

	1 – Sploh se ne strinjam	2	3	4	5 – Popolnoma se strinjam
a. Prehranska samooskrba je za Slovenijo pomembna.	1	2	3	4	5
b. Z več pridelave hrane na vrtovih gospodinjstev bi bila Slovenija bolj prehransko samooskrbna.	1	2	3	4	5
c. Slovenija je prehransko samooskrbna država.	1	2	3	4	5
d. Pridelovanje hrane na vrtovih pozitivno vpliva na prehransko samooskrbo Slovenije.	1	2	3	4	5
e. Pridelava hrane na vrtovih je pomembno za celo Slovenijo.	1	2	3	4	5
f. Z delno gospodinjsko samooskrbo bi živeli bolj trajnostno.	1	2	3	4	5
g. Več hrane kot si na vrtu pridelamo	1	2	3	4	5

sami, bolje vplivamo na prehransko samooskrbo cele Slovenije.					
h. Z delno gospodinjsko samooskrbo bi prispevali k varovanju okolja.	1	2	3	4	5
i. Prehranska varnost za Slovenijo je zelo negotova.	1	2	3	4	5
j. Prehranska varnost za Evropo je zelo negotova.	1	2	3	4	5
k. Prehranska varnost za svet je zelo negotova.	1	2	3	4	5

Vprašanje vprašamo samo tiste, ki menijo, da SLO ni samooskrbna (na trditev 'Slovenija je prehransko samooskrbna država' odgovoril 1-3)

Na katerih prehranskih segmentih Slovenija po vašem mnenju NI samooskrbna? Več možnih odgovorov.

- žito
- krompir
- zelenjava
- sadje
- goveje in telečje meso
- prašičje meso
- perutninsko meso
- mleko
- jajca
- drugo (navedite): _____

Sklop C: Prehranske navade

Kako pogosto, na vaš običajen dan, uživate glavne obroke dneva?

	Vsak dan	Tedensko (vsaj 1x)	Mesečno (vsaj 1x)	Redkeje	Nikoli
a. zajtrk	1	2	3	4	5
b. malica (dopoldne/popoldne)	1	2	3	4	5
c. kosilo	1	2	3	4	5
d. večerja	1	2	3	4	5

Kako pogosto uživate navedene skupine hrane?

	Vsak dan	Tedensko (5-6x)	Tedensko (3-4x)	Tedensko (1-2x)	Mesečno (vsaj 1x)	Redkeje	Nikoli

a. zelenjava	1	2	3	4	5	6	7
b. sadje	1	2	3	4	5	6	7
c. meso in mesni izdelki	1	2	3	4	5	6	7
d. ribe	1	2	3	4	5	6	7
e. mleko in mlečni izdelki	1	2	3	4	5	6	7
f. Žito in žitni izdelki	1	2	3	4	5	6	7
g. jajca (kot samostojna jed)	1	2	3	4	5	6	7

Kateri dve vrsti mesa najpogosteje uživate? Izberite 2 odgovora.

Vprašanje vprašamo samo tiste, ki uživajo meso in mesne izdelke (in torej NE označijo Nikoli pri predhodnem vprašanju)

- a. svinjsko
- b. goveje
- c. telečje
- d. perutnino
- e. jagnjetino
- f. ribe
- g. drobovino
- h. drugo: _____

Pomislite na svoje prehranjevalne navade in ocenite, v kolikšni meri navedene trditve veljajo za vas?

	1 - Sploh ne drži	2	3	4	5 - Povsem drži
a. Hrano si privoščim in rad se do sitega najem.	1	2	3	4	5
b. Pri hrani se načrtno omejujem.	1	2	3	4	5
c. Pri prehranjevanju se ravnam po pravilu »zmernost ne škodi«.	1	2	3	4	5
d. V glavnem se prehranjujem zdravo.	1	2	3	4	5
e. Običajno nimam možnosti, da bi	1	2	3	4	5

se prehranjeval zdravo (čeprav bi si želel).					
f. Skrb za zdravo prehrano se mi zdi nepomembna.	1	2	3	4	5

Spodaj je navedenih nekaj sprememb prehranskih navad. Ocenite, kako verjetno je za vas osebno, da bi to spremembo storili (z vidika prehranske samooskrbe in varčevanja s hrano)?

	1 – Sploh ni verjetno	2	3	4	5 – Zelo je verjetno
a. omejitev količine zaužite hrane/dan	1	2	3	4	5
b. omejitev količine zaužite hrane/obrok	1	2	3	4	5
c. pravilno razporejanje obrokov	1	2	3	4	5
d. skrb za zauživanje hrane v vsaj 3 obrokih/dan	1	2	3	4	5
e. omejitev količine zaužitega mesa	1	2	3	4	5
f. omejitev količine zaužitih mlečnih izdelkov	1	2	3	4	5
g. povečanje količine zaužite zelenjave	1	2	3	4	5
h. povečanje količine zaužitih rib	1	2	3	4	5
i. sprememba vrste zaužite hrane (izbira bolj zdrave/manj kalorične hrane)	1	2	3	4	5

Sklop D: Splošni podatki

Spol: a. moški b. ženski	Starost v letih: a. do 18 let b. 18 – 29 let c. 30 – 49 let d. 50 – 64 let e. 65 let in več	Zakonski status: a. samski b. poročen, brez otrok c. poročen, z otroki d. drugo: _____
Najvišja zaključena	Področje	Statistična regija:

<p>izobrazba:</p> <p>a. osnovna šola ali manj</p> <p>b. srednja šola</p> <p>c. višja, visoka</p> <p>d. univerzitetna</p> <p>e. magisterij, doktorat</p>	<p>zaposlitve/opravljane dela:</p> <p>a. javna uprava (tudi šolstvo, zdravstvo, ...)</p> <p>b. kmetijstvo</p> <p>c. predelovalna in storitvena dejavnost</p> <p>d. dijak, študent</p> <p>e. nezaposlen</p> <p>f. upokojen</p> <p>g. drugo: _____</p>	<p>a. Gorenjska</p> <p>b. Goriška</p> <p>c. Obalno – kraška</p> <p>d. Primorsko – notranjska</p> <p>e. Osrednjeslovenska</p> <p>f. Zasavska</p> <p>g. Posavska</p> <p>h. Savinjska</p> <p>i. Koroška</p> <p>j. Podravska</p> <p>k. Pomurska</p> <p>l. JV Slovenija</p>
<p>Velikost kraja bivanja:</p> <p>a. do 500 prebivalcev</p> <p>b. 501 – 1000</p> <p>c. 1001 – 3000</p> <p>d. 3001 – 5000</p> <p>e. 5001 – 10.000</p> <p>f. nad 10.000 prebivalcev</p>	<p>Tip kraja bivanja:</p> <p>a. mestno</p> <p>b. primestno</p> <p>c. vaško</p>	<p>Višina mesečnega dohodka na družinskega člana v EUR – neto:</p> <p>a. do 400 €</p> <p>b. 401 - 600 €</p> <p>c. 601-1000 €</p> <p>d. 1001-1500 €</p> <p>e. 1501-2000 €</p> <p>f. nad 2000 €</p>
<p>Ocenjena višina porabe hrane na mesec na družinskega člana v EUR:</p> <p>a. do 100 €</p> <p>b. 101 -150 €</p> <p>c. 151 – 200 €</p>	<p>Delež sredstev za hrano v celotnih izdatkih v %:</p> <p>a. do 10 %</p> <p>b. 11 – 20 %</p> <p>c. 21 – 30 %</p> <p>d. nad 30 %</p>	

d. 201 – 250 €		
e. 251 – 300 €		
f. nad 300 €		